

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Maahanmuuttajien osallisuus Espoon keskuksessa

Viljakainen, Sari

2016 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Maahanmuuttajien osallisuus Espoon keskuksessa

Viljakainen Sari
Sosionomi (YAMK),
Terveysten edistäminen,
johtaminen ja kehittäminen
perhe- ja verkostotyössä
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2016

Terveyden edistäminen,
johtaminen ja kehittäminen perhe- ja verkostotyössä
Sosionomi (YAMK)

Sari Viljakainen

Maahanmuuttajien osallisuus Espoon keskuksessa

Vuosi 2016 Sivumäärä 60

Tutkielmassani tarkastellaan maahanmuuttajien osallisuutta Espoon keskuksen alueella. Haastattelun tutkimuksessani kymmentä Espoon keskuksen alueen asukasta teemahaastattelun keinoin. Erityisesti kiinnostuksen kohteenani on maahanmuuttajien osallisuuden kokemus, miten se rakentuu, millaista vaihtelua siinä esiintyy ja miten haastateltavat kokevat pystyvänsä vaikuttamaan alueensa asioihin. Opinnäytetyö on osa Laurea ammattikorkeakoulun Välittävät Välittävät Verkostot - tutkimushanketta (2013-2015), jonka on rahoittanut ympäristöministeriön asuinalueiden kehittämisohjelma. Tutkimus on arviointitutkimus ja lähestymistapa fenomenologis-hermeneuttinen.

Tulosten perusteella perhe, parisuhde sekä läheiset ystävät ovat tärkeitä osallisuuden kokemuksen kannalta. Merkittävää haastateltaville näyttää olevan rajat ylittävä kuuluminen, transnationaalisuus. Yhteenkuuluvuutta koetaan saman kulttuurin, kielen ja lähtömaan jakavien kesken. Maahanmuuttajuus yhdisti myös ”ulkopuolisten” yhteisönä.

Toiminta ja osallistuminen kiinnittivät haastateltavat sosiaaliselle kartalle. Osallistuminen työelämään, harrastuksiin ja koulutukseen antaa mahdollisuuden elämänhallintaan ja kokemuksen merkityksellisyydestä. Järjestöt, uskonnolliset yhteisöt sekä urheiluseurat ovat merkittäviä osallisuuden kokemusta luovia kohtaamispaikkoja. Osallisuuden mahdollistavista tekijöistä tärkeimpiä on hyvä kielitaito. Parhaiten Suomeen ovat integroituneet ne joilla on kantasuomalaisia ystäviä. Haastateltavat toivoivat enemmän maahanmuuttajia ja kantasuomalaisia yhdistävää yhteistä toimintaa. Yhteisöön kuuluminen voi tapahtua hyvin erilaisissa paikoissa ja osallisuus voi olla sekä sisään- että ulossulkevaa.

Tulosten perusteella Espoon keskuksen alueen maahanmuuttajien osallisuus on monipuolista ja vain harva heistä on tyytymätön sosiaalisten kontaktiensa laatuun tai määrään. Heitä tulisi kuitenkin tukea integroitumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan. Maahanmuuttajien osallisuuden kokemusta ja kotoutumista voidaan tukea erityisesti järjestämällä hyvää kielikoulutusta, ystävätoimintaa sekä suomen kielen keskusteluryhmiä.

Asiasanat: osallisuus, maahanmuuttaja, kotoutuminen, akkulturaatio, integraatio

Master's Degree Programme in Health Promotion
Leadership and Development in Work with Families and Networks

Sari Viljakainen

The social inclusion of immigrants in Espoo centre

Year	2016	Pages	60
------	------	-------	----

The aim of this thesis is to examine social inclusion of immigrants in Espoo Centre and its surroundings. I interviewed ten residents in the area through focused interviewing. The study mainly focuses on the feeling of social inclusion among immigrants, how it develops, what kind of variations are included and how the interviewees experience their ability to affect things in the area. The method of the thesis is an evaluation study with phenomenological-hermeneutic approach.

The most important sources of the feeling of social involvement are family, intimate relationship as well as close friends; these create a sense of purpose and meaningfulness for life. Family can be spread all over the world, yet it is still one of the most significant sources of achieving the feeling of belonging. The feeling of belonging that crosses borders, transnationality, seems to be important for the interviewees. Togetherness is experienced by people who share the same culture, language and country of origin. The immigrants are also united as a community of "outsiders".

Action and participation attached the interviewees onto a social map. Involvement in working life, hobbies and education gives a possibility of life management and the meaningfulness of the experience. Organizations, religious communities as well as sports clubs are places that are substantial for achieving the feeling of involvement. One of the most important factors of achieving the feeling of involvement is good language skills. Those who have native friends in Finland have integrated into the society best. The interviewees wished for more activities that unite immigrants and native Finnish people. The places of belonging are different from each other and the involvement can be inclusive as well as exclusive.

The results show that the inclusion of immigrants in the Espoo Centre is varied and few of them are dissatisfied with the quality or quantity of social contacts. However, they need support for the integration into the Finnish society. Involvement and acculturation of the immigrants can be especially supported by arranging language training, friend action as well as Finnish conversation groups.

Keywords: social inclusion, immigrant, integration, acculturation

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Tutkimuksen taustaa	8
2.1	Välittävät Valittavat Verkostot -tutkimushanke	8
2.2	Espoon keskus tutkimuksen kohdealueena	8
3	Maahanmuuttajien osallisuuden kehittäminen Espoon keskuksessa	10
3.1	Osallisuus tutkimuksen ohjaavana käsitteenä.....	10
3.2	Akkulturaatio ja maahanmuuttajien kotoutuminen.....	11
3.3	Aiemmat tutkimukset	14
4	Opinnäytetyön empiirinen toteuttaminen	17
4.1	Työn tarkoitus ja tutkimuskysymykset	17
4.2	Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä	18
4.3	Tiedonkeruu ja aineiston analyysi.....	21
5	Tulokset.....	22
5.1	Tyytyväisyys asuinalueeseen	22
5.2	Yhteenkuuluvuuden tunne.....	23
5.2.1	Perhe	23
5.2.2	Lähtömaahan sitoutuva osallisuus.....	24
5.2.3	Maahanmuuttajat -muukalaisuus	25
5.2.4	Ystävät	25
5.2.5	Naapurit.....	27
5.2.6	Uskonnollinen yhteisö	28
5.3	Jäsenyys yhteisöissä	29
5.3.1	Perhe, suku.....	29
5.3.2	Lähtömaa yhdistävänä tekijänä.....	29
5.3.3	Uskontoyhteisö.....	30
5.3.4	Yhdistykset	30
5.4	Toiminta	30
5.4.1	Työ ja opiskelu.....	31
5.4.2	Ryhmät	32
5.4.3	Järjestöt	33
5.4.4	Uskonnon harjoittaminen	35
5.4.5	Lasten toiminta	36
5.5	Osallisuuden edellytykset.....	37
5.5.1	Kielitaito	37
5.5.2	Koulutus ja työ.....	38
5.5.3	Eriarvoisuuden estäminen	39
5.5.4	Pelkojen murtaminen.....	40
5.5.5	Kulttuurierojen sietäminen.....	42

5.5.6	Me ja muut -ajattelun muutos	43
5.5.7	Kohtaamispaikat	44
5.5.8	Nuorten huomioiminen	44
6	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset	46
7	Eettisyyden ja luotettavuuden tarkastelu	51
	Lähteet.....	54
	Liitteet.....	57

1 Johdanto

Keskustelu maahanmuutosta ja turvapaikanhakijoista on käynyt kuumana viime aikoina. Äänessä ovat erityisesti ääriajattelijat, puolesta tai vastaan. Yleisradio järjestää keskustelutilaisuuksia, joissa eri näkökulmien edustajat istuvat toisiaan vastapäätä, valmiina kumoamaan toisen osapuolen väärän ajattelutavan. Tämän vallitsevan keskustelukulttuurin keskellä olen yrittänyt mahdollisimman objektiivisesti kuulla Espoon keskuksen maahanmuuttajien näkemyksiä elämästä ja kokemuksista osallisuudesta. Olen huomannut, että on olemassa oletus siitä, millaista maahanmuuttajan osallisuuden ja kuulumisen tulisi olla. Siksi on tärkeää pysyä kuulemaan haastateltavien ajatuksia mahdollisimman objektiivisesti.

Helsingin Sanomat kirjoittaa 29.3.2016. otsikolla ”Maahanmuuttajalapsen uupuvat koulussa” suomalaisen koulun epäonnistumisesta maahanmuuttajalasten kanssa. OECD:n vertailun mukaan Suomessa oppimistulosten erot kantaväestön ja maahanmuuttajalasten välillä ovat EU:n suurimpia. ”Oppimistulosten tasaamisessa suomalainen koulu on epäonnistunut totaalisesti.” Psykologian professori Katariina Salmela-Aro kertoo Suomen Akatemian rahoittaman tutkimuksen ”Mind the Gap” osoittaneen että maahanmuuttajalapsen uupuneiden joukossa yliedustettuina, taustalla näyttäisi olevan yhtenä tekijänä ulkopuolisuuden tunne. (Helsingin Sanomat 29.3.16.)

Olla jollain tapaa marginaalissa, näyttäisi olevan voimakas yhdistävä tekijä. Maahanmuuttajien kotoutuminen Suomeen katsotaan yleisesti heidän omaksi tehtäväkseen ja asiakseen eikä nähdä kantasuomalaisten ja yhteiskunnan mahdollisuutta joko vaikeuttaa tai helpottaa tätä prosessia. Toisaalta suuri osa tutkimukseen osallistuvista maahanmuuttajista odotti yhteiskunnalta enemmän tukea ja toimia jos heillä oli ongelmia. Maahanmuuttajien ja valtaväestön kohtaamista lähestytään sosiologian ja valtio-opin tutkimusperinteissä mm. integraation käsitteen avulla. Integraatio on määritelty kaksisuuntaiseksi prosessiksi, jossa sekä maahanmuuttajat että vastaanottava yhteiskunta sopeutuvat toisiinsa. (Biles & Frideres 2012.)

Työni on osa Espoon keskuksen Välittävät Valittavat Verkostot -tutkimushanketta. Hanke on toimintatutkimus alueen verkostojen kehittämiseksi. Opinnäytetyöni tarkoitus on tutkia maahanmuuttajien yhteisöllisyyttä ja osallisuutta Espoon keskuksen alueella, mihin yhteisöllisyys kiinnittyy ja miten sitä voi kehittää. Miten maahanmuuttajat itse kokevat asian ja onko alueen kehittämisprojektit ja -suunnitelmat samansuuntaisia kuin maahanmuuttajien itsensä näkemys heidän osallisuutensa kehittämisestä. Haastattelin tutkimuksessani kymmentä Espoon keskuksen alueen asukasta teemahaastattelun keinoin. Erityisesti kiinnostuksen kohteenani on maahanmuuttajien osallisuuden kokemus, miten se rakentuu, millaisia variaatioita siinä esiin-

tyy ja miten haastateltavat kokevat pystyvänsä vaikuttamaan asioihin. Merkittävää haastateltaville näyttää olevan rajat ylittävä kuuluminen, osallisuus ”ei paikkaan sidottuun” -yhteisöön ja toisaalta Suomeen muuttaneiden ”ulkopuolisten” yhteisö.

2 Tutkimuksen taustaa

Espoon keskuksessa on toteutettu useita asukkaiden osallisuutta vahvistavia hankkeita, jotka eivät kuitenkaan ole jääneet pysyväksi toiminnaksi. Innovaatiotoiminnan vaikuttavuuden näkökulmasta on tärkeä tutkia, millaiset sosiaaliset prosessit estävät ja edistävät asukkaiden osallisuutta ja miksi kehittämistyössä luodut hyvät käytännöt eivät ole juurtuneet alueelle. Tämän kysymyksen innoittamana on perustettu Välittävät Valittavat Verkostot - tutkimushanke.

2.1 Välittävät Valittavat Verkostot -tutkimushanke

Välittävät Valittavat Verkostot (VVV) on Laurea-ammattikorkeakoulun tutkimushanke, joka toteutettiin vuosina 2013-2015. Hankkeen tutkimuskohde on Espoon keskus ja sen lähiympäristö, etenkin Suvela ja Kirkkojärvi. Hanke sai rahoituksen Ympäristöministeriön asuinalueiden kehittämisohjelmalta ja sen tavoitteena on tutkia ja kehittää alueen asukkaiden osallisuutta. Tutkimushanke kuuluu asuinalueen kehittämisohjelmaan 2013-2015. Kehittämisohjelman mukaan asuinalueen asukkaiden osallistumistapoja kehitettäessä on tärkeää tiedostaa tutkimuskohteen alueen asukasrakenteen erilaisuus ja luotava uusia ja helposti lähestyttäviä osallistumistapoja alueen asukkaille. Uusien osallistumistapojen lähtökohtana on mahdollistaa sosiaalisten innovaatioiden luominen, sekä ehkäistä segregaaation syntymistä. Nämä ovat myös VVV -hankkeen lähtökohdat. (Juujärvi 2014, Välittävät Valittavat Verkostot -hankesuunnitelma)

Välittävät Valittavat Verkostot hankkeen lähtökohtana on asukkaiden roolin vahvistaminen aluekehittämisessä. Yhteistyössä VVV - hankkeen kanssa alueen kehittämisessä ovat alueen asukkaat, toimijat ja järjestöt, sekä muut alueen kehittämishankkeet. Hanke tekee yhteistyötä Espoon kaupungin asuinalueiden kehittämisohjelman kanssa. (Juujärvi 2014, Välittävät Valittavat Verkostot - hankesuunnitelma.)

2.2 Espoon keskus tutkimuksen kohdealueena

Espoo on viiden kaupunkikeskuksen ja kahden paikalliskeskuksen muodostama 260 000 asukkaan monikuluttuurinen kaupunki. Espoon kasvu jatkuu. Espooseen syntyvät lapset ja maahanmuutto kasvattavat Espoon väestöä keskimäärin yli 3 500 asukkaalla vuodessa. Vieraskielisen väestön kasvu on nopeaa. Tällä hetkellä vieraskielisiä asukkaita on lähes 30 000. Ennusteen

mukaan määrä kaksinkertaistuu vuoteen 2025 mennessä. Espoon keskuksen alueella maahanmuuttajia on selvästi enemmän kuin muilla alueilla. Alueen asukkaiden sosio-ekonominen asema on Espoon heikoimpia. Vieraskielisten määrä Espoossa oli vuoden 2014 alussa 12,2 %, Suvelan alueella n 25 %. Yleisimmät vieraat kielet olivat venäjä, viro, englantia, somali ja kiina. Nämä kielet olivat myös eniten kohottaneet osuuttaan espoolaisten äidinkielenä. Espoossa asuvista ulkomaiden kansalaisista yli puolet, 53 %, oli jonkin Euroopan maan kansalaisia. Toiseksi eniten vierasmaalaisia oli Aasiasta ja kolmannella tilalla olivat Afrikan maiden kansalaiset. (Espoo tarina, väestörakenne 2013/2014.)

Espoon keskuksen alueella on monenlaista maahanmuuttajien parissa tapahtuvaa toimintaa. Tässä mainitaan ne tahot, jotka ovat tulleet esiin tutkimuksen aikana.

- Trapesa, Filoksenia ry on maahanmuuttaja- ja hyväntekeväisyystyötä tekevä yhdistys, joka on työskennellyt kulttuurienvälisen suvaitsevaisuuden edistämiseksi vuodesta 1996 lähtien. Yhdistys ylläpitää kansainvälistä kohtaamispaikka Trapesaa Espoon keskuksessa. Trapesa on lähialueen asukkaiden yhteinen olohuone ja eri kansallisuuksia yhteen kokoava kohtaamispaikka. Trapesan toiminnassa työllistetään säännöllisesti maahanmuuttajia. (Filoksenia 29.12.15.)
- Iftin Seura ry on perustettu vuonna 1996 ja rekisteröity seuraavana vuonna. Iftin seura ry:n toimintaideana on monikulttuurisuuden tukeminen niin, että espoolaiset maahanmuuttajat löytäisivät oman paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa ja pääsisivät hyödyntämään omia voimavarojaan. Iftin Seura ry pyrkii myös lisäämään vuorovaikutusta maahanmuuttajien ja kantasuomalaisten välillä. Tällainen kanssakäyminen vähentää rasismia ja sen ilmenemismuotoja sekä edistää molemminpuolista suvaitsevaisuutta. Yhdistyksen henkilökunta koostuu yhdistelmätuella palkatuista työntekijöistä, harjoittelijoista sekä vapaaehtoistyöntekijöistä. (Iftin seura 29.12.15.)
- Colourful Espoo on Olarin luterilaisen seurakunnan työntekijöiden ja vapaaehtoisten yhteistyössä järjestämää toimintaa, joka kokoaa ihmisiä koko pääkaupunkiseudun alueelta. Tapahtumat ovat monikulttuuristaustaisten ja suomalaisten yhteisiä tapaamisia, tapahtumiin kuuluu mm livemusiikkia eri kulttuureista eri tyyleillä. Tapahtumissa tutustutaan uusiin ihmisiin, erilaisiin järjestöihin ja heidän työhönsä sekä maistellaan ruokaa eri puolilta maailmaa. Colorful Espoo järjestää myös suosittuja leirejä. Toimintaan osallistuu runsaasti ihmisiä koko pääkaupunkiseudulta, eri uskontokuntien edustajat ovat tervetulleita toimintaan mukaan. Kirkko tai muut uskontokunnat ovat osoittautuneet maahanmuuttajille merkittäviksi paikoiksi päästä mukaan yhteisöön ja tuntee yhteenkuuluvuutta. (Espoon seurakunnat 29.12.15.)

3 Maahanmuuttajien osallisuuden kehittäminen Espoon keskuksessa

Espoon monikulttuuriasiain neuvottelukunta on maahanmuuttajien, järjestöjen, viranomaisten ja kaupungin päättäjien yhteistoimintaelin. Sen tehtävänä on edistää etnisten ryhmien integroitumista, seurata ja arvioida kotoutumista Espoossa ja edistää hyviä etnisiä suhteita. Toimikunta on kaksivuotinen. Neuvottelukunnan alla toimii kotoutumis- ja työllistymisryhmä (KOTY), johon kuuluu kaupungin, työ- ja elinkeinotoimiston ja maahanmuuttajakoulutusta järjestävien tahojen edustajia. Neuvottelukunta tekee seudullista yhteistyötä pääkaupunki-seudun muiden vastaavien neuvottelukuntien kanssa. Se tekee edellä mainittuihin aiheisiin liittyviä ehdotuksia ja aloitteita ja antaa lausuntoja. (Kosonen 2015.)

3.1 Osallisuus tutkimuksen ohjaavana käsitteenä

Opinnäytetyössäni käytän Elina Nivalan ja Sanna Rynänen ”Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia” - artikkelin esittämää teoriaa osallisuudesta. Osallisuus nähdään paitsi kansalaisosallistumiseksi myös vastakohtaksi osattomuudelle, syrjäytymiselle ja huono-osaisuudelle. (Vehviläinen 2006.) Osallisuuden merkitys on ymmärrettävä, kun osallisuutta tarkastellaan suomen kielen sanana ”Osallisuus on osallisena olemista ja osallinen on sellainen, jolla on osuus johonkin toimintaan tai etuun tai joka on mukana jossakin” (SuomiSanakirja.fi /Sivistyssanakirja). – siis ei ole osaton tai ulkopuolinen, syrjäytynyt. Kolmanneksi julkishallinnossa osallisuuden käsite merkityksen vuoden 2008 lastensuojelulaissa, jossa on luku ”Lapsen osallisuus”. (LSL 2007/417.) Osallisuuden määrittellään olevan yhteenkuuluvuuden tunne ja osallistuminen yhteisön toimintaan, toisaalta sen määrittämisessä on myös todettu että yhteisö tunnistaa yksilön. Osallisuuden voidaan ajatella olevan mm johonkin kuulumisen tunne ja kokemus omasta merkityksestä osana yhteisöä ja yhteiskuntaa. Tämä on ihmisen hyvinvoinnin perusrakennusaineita. (Nivala & Rynänen 2013.)

Julkishallinnon hanketoiminnan virittämä osallisuuskeskustelu liittyy kahteen yhteiskunnalliseen huolenaiheeseen. Ne ovat huoli kansalaisten poliittisesta passivoitumisesta sekä huoli yhteiskunnallisesta syrjäytymisestä. Näiden huolten perusteella osallisuutta on määriteltävä kaksijakoisesti. Ensimmäisen määritelmän mukaan osallisuus liittyy sosiaalisen syrjäytymisen ja köyhyyden torjumiseen. Toisen määritelmän mukaan osallisuus liittyy yhteiskunnalliseen osallistumiseen, poliittisen vaikuttamisen mahdollisuuksiin ja aktiiviseen kansalaisuuteen. Syrjäytymisen, osattomuuden ja vieraantumisen käsitteet osallisuuden vastakäsitteinä ovat johdattaneet osan tutkijoista määrittelemään osallisuuden seuraavasti: Osallisuus on kuulumista ja kiinnittymistä yhteisöön, mukana olemista yhteisön elämässä ja toiminnassa. Se on vahvasti kokemuksellista eli tunne jäsenyydestä ja kuulumisesta. Osallisuus on osa ihmisen identiteettiä. (Anttiroiko 2003.)

Sosiaalipedagogisen osallisuuskäsitteen perustana on ajatus osallisuudesta suhteena, kuulumisena johonkin. Kuulumisen kohde, yhteisö, voi olla pieni, konkreettinen ja paikallinen lähiyhteisö tai abstrakti yhteisö, kuten yhteiskunta tai jopa ihmiskunta. Saman yksilön osallisuus eri yhteisöissä voi olla eri vahvuista, jossain yhteisössä osallisuus voi olla hyvin vahvaa ja toisessa samanaikaisesti lähes olematonta. Osallisuuden edellytys on sekä yksilön että yhteisön hyväksyminen yksilön kuulumisesta yhteisöön. Kuulumisen kautta määriteltyä osallisuutta voi jäsentää kolmen ulottuvuuden avulla. Tarkastelen aineistoa näistä osallisuuden kolmesta näkökulmasta: yhteenkuuluvuuden tunne, jäsenyys, toiminta. Osallisuuden kokemus edellyttää näiden kaikkien osa-alueiden toteutumista. (Nivala & Ryyänen 2013.)

3.2 Akkulturaatio ja maahanmuuttajien kotoutuminen

Integraatio on määritelty prosessiksi, tai prosessin lopputulokseksi, jossa maahanmuuttajat hyväksytään yhteiskuntaan ja he voivat täysimittaisesti osallistua yhteiskunnan toimintaan. Integraation voidaan katsoa olevan edellytyksenä maahanmuuttajan täyteen osallisuuteen ja mahdollisuuksiin toimia yhteiskunnassa. Tämä on vastavuoroinen prosessi ja kaksisuuntainen muutosprosessi, johon sekä enemmistö että vähemmistö osallistuvat tasavertaisina. (Biles & Frieders 2012.)

Maahanmuuttajien kotoutumisessa on tärkeää millaista politiikka heihin kohdistetaan sekä millaisia oikeuksia ja velvollisuuksia heillä on. Vuonna 1997 maahanmuuttopolitiikan perustavoitteeksi asetettiin nopea ja joustava kotoutuminen. Maahanmuuttopoliittinen ohjelma määritteli keskeisiksi kotoutumista edistäviksi toimenpiteiksi asumispolitiikan, lasten huomioimisen, koulutukset ja työllistymisen, toimeentulon ja sote-palvelut, osallistuminen ja aloitteen-teko-oikeus, oman kulttuurin tukeminen, tulkkauspalvelut ja suvaitsevaisuuden edistämisen. Kotouttamislaki edellyttää kunnat laatimaan kotouttamisohjelman, jonka toimenpiteistä kootaan kullekin maahanmuuttajalle oma kotouttamissuunnitelma. Suunnitelman piiriin kuuluvat kaikki alle kolme vuotta maassa olleet työttömäksi jääneet tai toimeentulotukea hakeneet maahanmuuttajat. (Jasinskaja-Lahti, Liebkind & Vesala 2002.)

Maahanmuuttajien kotoutuminen tarkoittaa yleisesti ottaen maahanmuuttajien sopeutumista uuteen kotimaahan. Keskustelu kotoutumisesta on viime vuosina painottunut maahanmuuttajien syrjäytymisen ehkäisemiseen. Vuonna 2011 voimaan tulleen kotouttamislain mukaan maahanmuuttajia tulisi integroida entistä paremmin yhteiskunnan toimintaan. Laki määrittelee kuntien roolin maahanmuuttajien kotoutumisen edistäjinä ja kotouttamispalvelujen tuottajina. Laki ohjaa viranomaisia ja muita tahoja toimimaan yhteistyössä näiden eri toimenpiteiden järjestämiseksi. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010.)

Vuonna 2013 julkaistu Suomen maahanmuuttostrategia määrittää pitkäjänteisiä linjauksia maahanmuuttopolitiikalle. Strategian keskeinen viesti on se, että Suomeen muuttavat ja asettuvat ihmiset on otettava mukaan rakentamaan maan tulevaisuutta. Heidät tulee nähdä osallisina ja aktiivisina toimijoita, ei vain palvelujen ja toimenpiteiden kohteena.

Maahanmuuttostrategiassa tavoitteet on ryhmitelty kolmen suuntaviivan alle. Suuntaviivat ovat:

- Suomi on avoin. Maahanmuuttostrategiassa muuttoliike nähdään mahdollisuutena. Hallittu maahanmuutto huomioi myös yhteiskunnan kestävyvyn ja turvallisuuden.
- Moninaisuus on arkea. Strategiassa todetaan, että suomalaisen oikeusjärjestelmän ytimeen kuuluvat perustuslain mukaisesti ihmisarvon loukkaamattomuus, yksilön vapaus ja oikeudet sekä oikeudenmukaisuuden edistäminen.
- Jokainen löytää paikkansa. Maahanmuuttopolitiikalla vaikutetaan siihen, että Suomeen tulijat voivat hyödyntää monipuolisesti osaamistaan ja osallistua yhteiskunnan rakentamiseen. Kotimaisten kielten oppimisella ja henkilökohtaisilla verkostoilla on suuri merkitys yhteiskuntaan osallistumisessa.

(Sisäministeriö 29.12.15.)

Käsite maahanmuuttaja määritellään laissa seuraavasti ”Suomeen muuttanut henkilö, joka oleskelee maassa muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnettyllä luvalla tai jonka oleskeluoikeus on rekisteröity taikka jolle on myönnetty oleskelukortti”. (Suomen säädöskokoelma). Tilastokeskuksen mukaan Suomessa asui vieraskielisiä vuoden 2014 maaliskuun lopussa 293 540, joka on 5,4 prosenttia väestöstä (Tilastokeskus, Laki kotoutumisen edistämisestä).

Osallisuuden lähikäsitteet voimaantuminen ja valtaistuminen esiintyvät usein puhuttaessa maahanmuuttajien kotoutumisesta. Valtaistumista tuetaan ja edistetään kehittämällä jonkin marginaaliryhmän tietoja, taitoja, valmiuksia ja kollektiivisia mahdollisuuksia. (Räsänen 2006.) Valtaistumisen voidaan nähdä myös olevan tasa-arvoista osallistumista ja toimintaa muiden ihmisten kanssa. Voimaantumiseen liittyy sisäinen voiman tunne. Ihmisellä on halu ja kyky toimia itse parhaaksi katsomallaan tavalla ja ohjata itse oman elämänsä muutosta. (Mönkkönen 2007.) Voimaantunut ihminen on subjekti, hänellä on kyky tehdä päätöksiä ja valintoja. Voimaantuminen liitetään vahvasti siihen, että kokee hallitsevansa omaa elämäänsä. Voimaantunut ihminen on rohkea, pelkäämätön ja tulevaisuuteen orientoitunut. (Kivipelto & Kotiranta 2011.)

Tutkimuksessani kysyn onko haastateltavilla tai toivoisivatko he ystävyysuhteita kantasuomalaisten kanssa. Tämä on merkittävä tekijä integraation kannalta (Liebkind 1988). Akkulturaation käsite on lähtöisin sosiaali antropologiasta, Redfield, Linton ja Herskovits määrittelivät vuonna 1936 että akkulturaatio on ilmiö joka seuraa kahden kulttuuriryhmän kohtaamisesta.

Kohtaamisessa toisen tai molempien ryhmien kulttuuri muuttuu. Nykyisen sosiaalipsykologian piirissä tunnetuimpana akkulturaatioteorian pidetään John W. Berryn (1980) muotoilemaa mallia, jossa keskiössä ovat akkulturaatioasenteet ja niiden pohjalta syntyvät akkulturaatiostrategiat. Mallin keskeisenä ajatuksena on kaksi kysymystä, kuinka tärkeänä pidän alkupe- räisen kulttuurini säilyttämistä ja kuinka tärkeänä pidän sitä, että minulla on myönteisiä suhteita valtaväestön edustajien kanssa. Vastaukset näihin kysymyksiin käytännössä ovat välillä hyvin myönteinen - hyvin kielteinen, mutta teorian tasolla ne on selkeyden vuoksi pelkistetty ”kyllä”- ja ”ei” -vaihtoehdoiksi. (Berry, Kim, Power, Young & Bujaki, 1989.) Näistä kahdesta kysymyksestä muodostetaan neljä akkulturaatioasennetta joiden perusteella Berry on luonut akkulturaatioasenteita hahmottavan nelikentän. (Berry 2002.)

Neljä akkulturaatioasennetta ovat:

1. Integraatio, yhdentymisen: Tätä asennetta pidetään parhaana vaihtoehtona, ja maa- hanmuuttajia pyritään kasvattamaan tähän. Siinä yksilö arvostaa omaa taustansa ja samalla toimii uudessa yhteiskunnassa, arvostaen vuorovaikutusta valtakulttuurin kanssa. Oma tausta ja kulttuuri-identiteetti toimivat voimavarana uudessa ympäris- tössä toimittaessa.
2. Assimilaatio, sulautuminen: Vähemmistökulttuurin edustaja jättää oman kulttuurisen taustansa ja pyrkii assimiloitumaan valtaväestöön mahdollisimman pian.
3. Separaatio, eristäytyminen: Eristäytyessään vähemmistökulttuurin edustaja korostaa vain omaa kulttuuriaan hyläten valtakulttuurin täysin.
4. Marginalisoituminen, vieraantuminen: Yksilö ei pysty hyväksymään tai häntä ei hyväk- sytä valtakulttuuriin eikä vähemmistökulttuuriin, jolloin oma kulttuuri-identiteetti on kadonnut kahden kulttuurin välimaastoon. Näitä yksilöitä uhkaa syrjäytyminen.

Yksilön kannalta akkulturaatiossa voidaan Karmela Liebkindin mukaan erotella eri vaiheita. Konformisuusvaihe on alistumista. Kaikki enemmistökulttuuriin liittyvä nähdään hyvänä ja omaan kulttuuriin liittyvä pahana. Toinen vaihe on ristiriitavaihe. Yksilö on tietoinen, että sekä valtayhteisön että hänen omassa kulttuurissaan on hyvät ja huonot puolensa. Uppoutu- misvaiheessa vain oma kulttuuri hyväksytään ja kaiken valtayhteisön kulttuuriin liittyvä torju- taan. Itsetutkiskeluvaiheessa yksilö alkaa tarkastella kriittisesti myös omaa ryhmäänsä ja huo- mioida valtakulttuuriin liittyviä hyviä asioita. Bikulturalismin vaihe merkitsee sekä enemmis- tökulttuurin että vähemmistökulttuurin eri osien arvostamista. Berryn nelikentistä tätä muis- tuttaa integraation vaihtoehto. Nämä vaiheet eivät aina etene suoraviivaisesti. Tilanne muut- tuu koko ajan yksilön elämäkokemusten myötä. (Liebkind 2000.)

3.3 Aiemmat tutkimukset

Sirkku Varjosen väitöstutkimus ”Ulkopuolinen vai osallistuja? - Identiteetit, ryhmäsuhteet ja integraatio maahanmuuttajien elämäntarinoissa” kohdistuu siihen, miten ja minkälaisia identiteettejä maahanmuuttajat rakentavat itselleen ja toisille maahanmuuttajille, minkälaisiksi rakentuvat maahanmuuttajien ja kantasuomalaisien väliset suhteet ja minkälaisena maahanmuuttajien integraatio näkyy maahanmuuttajien elämäntarinoissa. Hänen tutkimuksensa on elämäntarinatutkimus 23 Suomessa asuvan maahanmuuttajan tarinoista. Varjosen tutkimuksessa haastateltavien keskuudessa maahanmuuttajuus ei-suomalaisuutena oli keskeisempi tapa määrittää oma identiteetti, kuin kuuluminen johonkin tiettyyn etniseen tai kansalliseen ryhmään. Varjonen on tutkimuksessaan jaotellut maahanmuuttajat eri positioihin. Positiot ovat syrjitty, ulkopuolinen, altavastaaaja, hyvin kohdeltu, kiitollinen, avuton ja osallistuja. Kukin positio tuo esille yhden ulottuvuuden siitä, mitä on olla maahanmuuttaja suhteessa kantasuomalaisiin. Kaiken kaikkiaan maahanmuuttajan asema Suomessa näyttäytyy Varjosen tutkimien tarinoiden valossa marginaalisena ja epätasa-arvoisena suhteessa kantasuomalaisiin. Maahanmuuttajien elämäntarinoissa integraatio ei määrittynyt kantasuomalaisien ja maahanmuuttajien välisenä tasavertaisena tai vastavuoroisena prosessina, sillä suurin vastuu mukautumisesta ja muutoksesta näytti lankeavan maahanmuuttajien vastuulle. (Varjonen 2013.)

Mikä kertoo onko maahanmuuttaja kotoutunut vai ei? Objektiiiset indikaattorit ovat yhteiskunnan ilmapiiri ja maahanmuuttajien sosioekonominen asema. Subjektiivisina indikaattoreina voidaan pitää henkistä hyvinvointia, kokemuksia valtaväestön suhteen, vuorovaikutusten laatua, yhteiskunnan arvoihin kiinnittymistä. Karkeasti voidaan sanoa että kotoutumisen perusedellytykset ovat työ ja koulutus. Useiden tutkimusten mukaan työllisyys on keskeinen tekijä sopeutumisessa. (Varjonen 2013.)

Varjosen mukaan hänen tutkimuksensa herättää pohtimaan, onko kiitollisuuden, kuulumisen ja kunnollisuuden todistelu ehtona sille, että maahanmuuttaja voi lunastaa oikeutensa osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun. Moni hänen tutkimukseensa osallistunut näyttäisi pitävän tätä yhtenä keskustelun lähtökohtana. Varjosen mukaan kritisoinnin vaikeus tuntui pohjautuvan siihen lähtökohtaan, etteivät maahanmuuttajat ja kantasuomalaiset ole keskenään tasavertaisia keskustelukumppaneita, vaan maahanmuuttajan osa on häveliään vieraan osa. Tämän seikan toi yksi haastateltavani selkeästi esiin sanoittaen sen aikalailla samaan tyyliin kuin Varjonen. (Varjonen 2013.)

Annakatriina Jylhän sosiologian pro gradu -tutkielman ”Kuulumisen kokemus, maahanmuuttajien sosiaalisen kiinnittymisen mahdollisuudet ja esteet” haastateltavien kokemus kuulumisesta osoittautui kansallisvaltioiden rajat ylittäväksi kokemukseksi. Kuuluminen kohdistuu samanaikaisesti useaan eri fyysiseen sekä sosiaaliseen paikkaan. Sosiaaliset kohtaamiset ovat

keskenään limittäisiä ryhmiä ja yhteisöjä. Ihmissuhteet ovat ensisijainen kuulumisen paikka, parisuhde, perhe, ystävät sekä työtoverit luovat tunteen kuulumisesta ja mahdollistavat uusien kontaktien synnyn. Osallistuminen työelämään ja vapaa-ajan harrastuksiin luo merkityksen omasta paikasta yhteisössä. Yhteenkuuluvuutta koetaan saman äidinkielen, kulttuurin ja lähtömaan jakavien kesken. (Jylhä 2012.)

Reet Mammonin psykologian väitöstutkimus ”Kolmen etnisen ryhmän kotoutumisprosessi Suomessa” arvioi kotoutumista ryhmissä, jotka olivat kokeneet ison kulttuurisen muutoksen muutettuaan Suomeen. Kotoutumista tarkasteltiin elämänhallinnan tunteen ja siinä tapahtuvien muutosten sekä koetun sopeutumisen avulla. Tutkimustulokset osoittivat, että erilaisten etnisten ryhmien maahanmuuttajat sopeutuvat suomalaiseen yhteiskuntaan eri tavalla ja että heidän kulttuuritaustansa vaikuttavat elämänhallinnan tunteeseen. Tutkimustulokset osoittavat, että on syytä kiinnittää huomiota elämänhallinnan tunteen mahdollisten vaikutusten arviointiin kotoutumisprosessissa. Hyvä suomen kielen taito, joustava sopeutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja työ ovat tärkeitä maahanmuuttajien elämässä. Työ koetaan elämässä eteenpäin vieväksi tekijäksi. Lähes kaikissa kertomuksissa ryhmien jäsenyydet tuottavat sosiaalista pääomaa resurssina, joka synnyttää luottamusta uutta yhteiskuntaa kohtaan. (Mammon 2010.)

Marju Salmelan Pro gradu tutkielman ”Maahanmuuttajien kokemuksia sopeutumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan” haastateltavien kokemukset kuvaavat erilaisia odotuksia, kertomuksia selviytymisestä ja kokemuksia sopeutumisesta. Keskeisimpinä asioina kokemuksissa mainittiin suomen kielen vaikeus, työllistymisen vaikeudet ja siitä aiheutuva epävarmuus. Lähes jokainen kertoi haastattelussa, että vain oppimalla suomen kielen voi saada työtä ja toisaalta se mahdollistaa selviytymisen työpaikalla. Useimmilla oli vahva halu myös kouluttautua ammattiin saadakseen pysyvän työsuhteen. Haastatteluissa mainittiin kielteisistä kokemuksista, työllistymisen vaikeuksista ja ammatillisten valmiuksien riittämättömyydestä. Muutama haastateltava oli kokenut, ettei Suomessa arvosteta heidän ammatillista pätevyyttään. He kokivat, että omassa kotimaassa hankitulla koulutuksella ei ole painoarvoa Suomen työmarkkinoilla. (Salmela 2012.)

Elina Nissinen on Kasvatustieteen pro gradu - tutkielmassaan ”Kohti täysivaltaisuutta - voimaantuminen maahanmuuttajien tarinoissa” todennut maahanmuuttajan sopeutumisen määrittäväksi käsitteeksi täysivaltaisuuden. Hänen tutkimuksensa valossa voimaantunut maahanmuuttaja kokee olevansa täysivaltaisen hallitsemaan omaa elämäänsä uuden ympäristön jäsenenä. Tarvitaan kokemus siitä, että oma elämä on hallinnassa ja toiseksi siitä, että on täysivaltaisen jäsen siinä yhteisössä, jossa elää. Oman elämän hallinta lähtee perustarpeista ja -turvallisuudesta. Vapaus valita, olla mitä on ja tehdä itse omaa elämää koskevia päätöksiä tuovat hallinnan tunnetta. Uudessa ympäristössä tarvitaan tietoa sen toiminnasta ja itselle

vieraasta kulttuurista. Kielitaito on iso täysivaltaisuuden tekijä. Ympäröivän yhteiskunnan tunteminen ja kielitaito mahdollistavat täysipainoisen osallistumisen. (Nissinen 2012.)

Henna Kyhän väitöstutkimuksessa ”Koulutetut maahanmuuttajat työmarkkinoilla” koulutettujen maahanmuuttajien työllistymisestä todetaan, ettei korkea koulutus takaa työllistymistä Suomessa. Työllistymisen vakautta hänen tutkimuksessaan tarkasteltaessa tulokset osoittivat, kuinka korkeakoulutettujen maahanmuuttajien työura Suomessa koostui pääasiassa määräaikaisista ja lyhyistä työsuhteista, runsaasta työttömyydestä sekä koulutukseen osallistumisesta. Vajaalla kolmanneksella ei ollut koko Suomessa olonsa aikana ollut ainuttakaan työsuhdetta. Valtaosa koulutuksesta, johon tutkittavat osallistuivat, oli työttömille maahanmuuttajille suunnattua kielikoulutusta sekä erilaista suomalaisen työelämään ja yhteiskuntaan valmistavaa koulutusta. Korkeakoulutettujen maahanmuuttajien työllisyystilanne kokonaisuudessaan oli siis epävaka. Työurat koostuivat lyhyistä pätkistä työelämässä. Tutkittavien ilmoittamista työsuhteista noin 40 % vastasi lähtömaassa hankitun korkeakoulututkinnon tasoa ja koulutusala. (Kyhä 2011.)

Laura Huttusen tutkimus ”Kotona, maanpaossa, matkalla - kodin merkitykset maahanmuuttajien omaelämäkertoissa” on osoittanut, että maahanmuuttajat tulevat erilaisista kodeista, erilaisista olosuhteista, erilaisia reittejä Suomeen ja heillä on toisistaan hyvin poikkeavia historioita. Heitä kaikkia yhdistävä tekijä on kuitenkin lähes kaikkien kokemus siitä, että he tuntevat usein tulewansa kohdelluiksi enemmän maahanmuuttaja-kategorian edustajina kuin yksilöinä. Erottelu meikäläisiin ja muukalaisiin tuntuu heidän mukaansa jäsentävän kohtaamisia. (Huttunen 2002.)

Lotta Haikkolan väitöstutkimus ”Monipaikkainen nuoruus - toinen sukupolvi, transnationaalisuus ja identiteetit” tutkii toisen sukupolven maahanmuuttajanuorten transnationaalisuutta. Transnationaalisuus, eli maahanmuuttajien erilaiset siteet lähtömaihinsa ja kolmansiin maihin, on muodostunut keskeiseksi lähestymistavaksi nykyisessä muuttoliikkeiden tutkimuksessa. Haikkolan tutkimuksessa pohditaan transnationaalisuuden merkitystä vastaanottavassa maassa kasvaneelle toiselle sukupolvelle. Vastaanottavassa maassa syntyneelle lähtömaan sosiaaliset kontaktit ovat uusia, vieraita. Tutkimus osoittaa että vanhempien transnationaaliset suhteet eivät periydy vaan nuorten on luotava omat suhteensa omista lähtökohdistaan. Haastateltavat nuoret korostivat enemmän etnisyyttään kuin ulkomaalaisuuttaan. Samalla he kuitenkin erottautuivat suomalaisuudesta. Nuoret näkivät itsensä joko vähemmistönä Suomessa, kokivat kuuluvuutta sekä Suomeen että vanhempien lähtömaahan tai korostivat verkostoihin ja liikkuvuuden mahdollisuuteen liittyvää identiteettiä. (Haikkola 2012.) Transnationaalisuudessa merkittävää on myös perheenjäsenten taloudellinen huolehtiminen toisistaan kohde- maasta lähtömaahan. Sopeutuminen kohdemaahan näyttää tosin heikentävän tätä ilmiötä.

Kehittyvien maiden kansantuotteesta yhä kasvava osa on tänä päivänä maan kansalaisten ulkomailla asuvien sukulaisten perheelleen lähettämää rahallista tukea. Lähtijät lähettävät maailmanlaajuisesti entisiin kotimaihinsa rahasumman, joka on puolitoista kertaa suurempi kuin virallinen kehitysapu. (Hopsu 2006.)

Leila Nisula (2011) on väitöstutkimuksessaan ”Vuorovaikutuskulttuuri ja sen jäsentymisen maahanmuuttajien työllistämismennuksessa” tarkastellut sitä, miten vuorovaikutuskulttuuri jäsentyy pitkäaikaistyöttömien maahanmuuttajien työllistämismennuksen aikana. Hänen mukaansa oleellista vuorovaikutuskulttuurissa on se, miten siihen osallistujat voivat määritellä itseään. Vuorovaikutuskulttuuri voi muodostua arjen elämää tukevaksi, mahdollistaa osallistumista ja osallisuutta ja tarjoaa liittymisen mahdollisuuksia uuteen yhteiskuntaan. Toisaalta vuorovaikutuskulttuuri voi muodostua erillisyyttä vahvistavaksi, haavoittavaksi tai kamppailujen kentäksi. Hänen mukaansa on oleellista lisääkö ja vahvistaako syntyvä vuorovaikutuskulttuuri maahanmuuttajiin negatiivisesti kohdistettuja identiteettimäärityksiä, vai tarjoaako se uudenlaisia tapoja nähdä maahanmuuttajataustaisia ihmisiä, mahdollistaen heille myös subjektiivisen ja henkilökohtaisen identiteettimäärityksen. (Nisula 2011.)

Eija Rieppolan Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyön ”Vapaaehtoistyö vahvistamassa maahanmuuttajien osallisuutta” mukaan vapaaehtoistoiminta lisäsi maahanmuuttajien osallisuutta ja integraatiota suomalaisessa yhteiskunnassa. Vapaaehtoisuus tarjosi mahdollisuuden luonnolliseen vuorovaikutukseen, jossa voi tuoda omaa kulttuuria tunnetuksi. Toimiminen vapaaehtoisena kansalaisjärjestössä oli ollut lisäämässä aktiivisuutta myös arkielämässä. (Rieppola 2010.)

Suomen kielen tärkeyden tullessa esiin useassa tutkimuksessa, maahanmuuttajien kielitaitoa kartoittanut tutkimus antaa suuntaa myös heidän edellytyksilleen kotoutua Suomeen. Osallisen Suomessa -hankkeen kehittämistyötä varten maahanmuuttajien kielitaitoa kartoitettiin kyselyllä. Vastaajista noin puolella oli ammatti- tai korkeakoulututkinto ja Suomessa vastaajat olivat asuneet 1-9 vuotta. Vastaajista suurin osa oli opiskellut suomen kieltä vähintään vuoden. Vastaajista 80 % käyttää suomen kieltä säännöllisesti lähes päivittäin, puolet vastaajista seuraa suomenkielistä mediaa. (Pöyhönen, Tarnanen, Vehviläinen, Virtanen & Pihlaja 2010.)

4 Opinnäytetyön empiirinen toteuttaminen

4.1 Työn tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa tarkoitus on ollut tutkia maahanmuuttajien osallisuutta Espoon keskuksen alueella. Espoon keskuksen alueella on toteutettu useita asukkaiden osallisuutta vahvistavia

hankkeita, jotka eivät kuitenkaan ole jääneet pysyväksi toiminnaksi. Innovaatiotoiminnan vaikuttavuuden näkökulmasta on tärkeä tutkia, millaiset sosiaaliset prosessit estävät ja edistävät asukkaiden osallisuutta ja miksi kehittämistyössä luodut hyvät käytännöt eivät ole juurtuneet alueelle.

Tutkimus on yhdeltä kantilta katsottuna tarveanalyysi. Mitä alueen maahanmuuttajat kaipaavat kokeakseen osallisuutta? Tällöin tutkimuksen lähtökohtana on ajatus, että on ongelma, joka voidaan ratkaista. (Robson 2001.) Jatko tälle työlle olisi lähteä kehittämään työtä maahanmuuttajien parissa sen suuntaiseksi, mitä puutteita tulee esiin ja minkä asioiden haastateltavat näkevät edistävän heidän osallisuuttaan. Tuloksia esittäessäni olen ottanut omaksi yläluokakseen ”osallisuuden edellytykset”, tästä kappaleesta löytyy ideoita maahanmuuttajien osallisuuden kohentamiseen tähtääviin toimiin.

Tutkimuskysymykset

1. Millaista on Espoon keskuksen alueen maahanmuuttajien osallisuus?
2. Miten asukkaiden osallisuutta voisi edistää?

4.2 Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä

Teemahaastattelu on keskustelua, jolla on etukäteen päätetty tarkoitus. Se ei ole tavallista arkikeskustelua. Teemahaastattelussa on tärkeää, että haastattelun rakenne pysyy haastatelijan hallinnassa. Teemahaastattelujen etu on siinä, että kerättävä aineisto rakentuu aidosti haastateltavan henkilön kokemuksista käsin. Tutkijan etukäteen suunnittelemat vastausvaihtoehdot eivät rajaa kertyvää aineistoa. Tutkijan etukäteen valitsemat teemat kuitenkin sitovat aineiston käsillä olevaan tutkimusongelmaan. (Hirsjärvi & Hurme 2001.)

Haastatteluni ovat teemahaastatteluja. Teemahaastattelu soveltuu erityisesti sellaiseen tutkimukseen, jossa halutaan selvittää haastateltavien tutkittaville asioille antamia tulkintoja ja merkityksiä (Tuomi & Sarajärvi 2009). Teemahaastattelun aihepiirit on valittu etukäteen, mutta kysymyksiä tai niiden järjestystä ei välttämättä ole määritelty tarkalleen. Haastattelija pitää huolta että kaikki teemat ja aiheet tulevat käsitellyiksi, mutta niiden järjestys ja laajuus vaihtelevat eri haastatteluissa. Sananmukaisesti haastattelu tarkoittaa kysymysten esittämistä ja niihin vastaamista, joten haastatelijan tulee muistaa valmistautua haastatteluun mahdollisimman hyvin, jotta haluttavan tiedon saanti on turvattu. (Hirsjärvi & Hurme 2000.) Itse olin valmistanut kysymyksiä teemojen tueksi, mutta en käyttänyt niitä kuin eräänlaisena tarkistuslistana. Teemaluettelo varmistaa haastattelun aikana keskustelun kohdentumisen tutkimusongelmien kannalta oikeisiin asioihin, mutta haastatteluihin tulee jättää myös liikkumavaraa mahdollisten tilanneratkaisujen tekemiseen. (Eskola & Suoranta 2014, Hyvärinen & Löyttyniemi 2005.) Teema-alueet ovat alueita, joihin haastattelun kysymykset kohdentuvat.

Ne toimivat myös itse haastattelun aikana muistilistana ja niiden avulla haastattelija voi ohjailta haastateltavan vastauksia oikeaan suuntaan. Lisäksi haastattelija pystyy esittämään tarkentavia kysymyksiä haastattelun aikana, jos haluttu vastaus ei vastaa tutkittavaa asiaa. (Hirsjärvi & Hurme 2000.)

Pääasiallisina tiedon hankintamenetelminä on käytetty haastatteluja. Tein haastatteluni maahanmuuttajien keskuudessa teemahaastatteluna, joka tarjoaa hyvän mahdollisuuden tavoittaa ihmisten omat käsitykset tarpeistaan (Robson 2001). Haastattelin kymmentä Espoon keskuksen alueen maahanmuuttajaa, haastattelukeskustelut kestivät keskimäärin 1,5 tuntia. Kieliongelman vuoksi monen kohdalla en saanut kovin pitkiä tai rönsyileviä vastauksia. Siksi minulla oli takataskussa yksinkertaisia ja selkeitä lisäkysymyksillä. Haastattelu rakentuu haastateltavan piirtämän sosiaalisen kartan ympärille. Sen avulla tutustumme haastateltavan sosiaalisen maailmaan ja syvennämme kysymyksillä. Sosiaaliseen karttaa piirretään heille tärkeät ihmiset ja sen jälkeen syvennämme muihin ihmisiin joita he arjessa kohtaavat ja siihen kuinka haastatellut kokevat kunkin kohtaamisen vaikuttavan elämäänsä. Keskustelun haastattelurunkona on käytetty ”Välittävät Valittavat Verkostot” -toimintatutkimuksessa käytettäviä asukaskysymyksiä, hieman soveltaen. Olen pyrkinyt kysymään mahdollisimman yksinkertaisesti ja yksityiskohtaisesti sosiaalisesta verkostosta ja -ympyröistä.

Osa haastateltavista oli jo aiemmin tullut ”Välittävät Valittavat Verkostot” toimintatutkimuksen piiriin. Tutkimuksen kanssa kontaktissa ovat erityisesti eri etnisten ryhmittymien jonkinlaisessa johtavassa asemassa olevat henkilöt. Heidän kauttaan pyrittiin kokoamaan joukko, joka mahdollisimman hyvin edustaa alueen maahanmuuttajia. Maahanmuuttajia haastatellessa on oltava herkkänä kuulemaan haastateltavan tunnelmat, ettei tule jyränneeksi kilttiä ihmistä väkisin keskusteluissa alueelle, jolle hän ei syystä tai toisesta halua joutua. Kysellesäni ihmisiä haastateltavaksi huomasin varautuneisuutta, jonka uskon liittyvän nimenomaan tähän kysymykseen. Ihmisen kokemukset aiemmasta elämästä voivat olla sellaisia, etteivät he toivo tulevan mihinkään tietoon tai rekisteriin missä he asuvat, kenelle ovat sukua ja missä suku on tällä hetkellä. Taustalla voi olla sekä todellista uhkaa maassa josta on muutettu Suomeen tai kokemusten aiheuttamaa vainoharhaisuuteen vivahtavaa pelkoa. Joka tapauksessa on voitettava haastateltavan luottamus ja pysyttävä luotettavana tulkintoja tehdessä.

Tutkimus on arviointitutkimus ja lähestymistapa fenomenologis-hermeneuttinen. Tutkimuskohteena on haastateltavan elämäntodellisuus. Pyrkimys on sellaisenaan tavoittaa haastateltavien elämänpiiri ja omat kokemukset siitä. Miten he kokevat osallisuutensa ja roolinsa yhteisön jäsenenä. Haastattelukysymyksiä laatiessa oli oltava tarkkana, että kielimuurista huolimatta saan vastauksia kysymyksiin jotka minua kiinnostavat. Toisaalta joskus on tyydyttävä vastauksiin joita saa ja tehtävä siitä tulkinnat. Yhden haastattelun tehtyäni jouduin näin to-

teamaan. On tärkeää ymmärtää, että ihmisillä on erilaisia syitä pysytellä keskustelussa turvaliseksi kokemillaan alueilla. En alkuun ymmärtänyt kuinka henkilökohtaisista asioista on kyse ja maahanmuuttajien kohdalla näin voi olla erityisesti, liittyen elämässä aikaisemmin koettuihin asioihin. Tuloksia tarkastelen valitsemani teoreettisen viitekehyksen osallisuuden määrittelyn mukaan. Tutkimuksen taustalla on oletus, että maahanmuuttajat eivät ole aktiivisia toimijoita suomalaisessa yhteiskunnassa, tässä tapauksessa Espoon keskuksen alueella. Ja että heillä on omat sosiaaliset yhteisönsä ja niissä omat sosiaaliset johtajat.

Valitsemani tutkimuksellinen paradigma on fenomenologis-hermeneuttinen. Koska fenomenologisessa metodissa panostetaan kokemuksen analysointiin, on ihmistieteellisessä tutkimuksessa ajateltu, että kokemuksen empiirisessä tutkimuksessa on luontevaa ottaa lähestymistavaksi fenomenologia. Toisaalta teen haastattelut teemahaastatteluina, en avoimena haastatteluna kuten fenomenologinen lähestymistapa ehkä vaatisi. Näinollen minun tapani muotoilla ja käsitellä tutkimusongelmia on fenomenologis-hermeneuttinen. Pääasiallisina tiedon hankintamenetelminä käytetään teemahaastatteluja, lisäksi olen hyödyntänyt paria asukasillassa käytyä vapaata keskustelua. (Hirsjärvi & Hurme 2001.)

Haastateltavat valitessamme olemme jo tehneet jonkinlaista vaikuttamista siihen, millaisia vastauksia saamme. Haluamme saada haastateltavaksi ihmisiä, jotka ovat aktiivisia, jotta heillä on meille jotain kerrottavaa. Toisaalta olen todennut että tämä ongelma tasoittuu, kun potentiaalisia haastateltavia ei ole liikaa ja ihmisiä haalitaan mukaan, vaikkei heillä paljon olisikaan mielipiteitä tai uskallusta niitä ilmaista. Näinollen saamme suhteellisen hyvän yleiskuvan maahanmuuttajien osallisuudesta Espoon keskuksen alueella.

Haastateltavien taustatiedot

Haastattelin kymmentä Suomeen vuosien 1980-2011 välillä muuttanutta maahanmuuttajaa. lähtään haastateltavat olivat 34-57 vuotiaita. Haastateltavat olivat muuttaneet Suomeen eri puolilta Afrikkaa tai Lähi-idästä. Haastateltavista kaksi oli asunut Suomessa 20 vuotta tai yli. Muut olivat asuneet Suomessa 4-12 vuotta. Haastateltavista kuusi oli naisia ja neljä miehiä. Haastateltavista kaksi oli eronneita yksinhuoltajaäitejä. Kaikki muut haastateltavat olivat naimisissa. Kaksi perhettä oli lapsettomia. Kahden perheen lapset olivat jo aikuisia. Neljässä avioliitossa olevassa perheessä elettiin lapsiperhe-elämää. Haastateltavista neljä oli vakituisessa työsuhteessa Espoon kaupungilla seuraavissa tehtävissä sairaanhoitaja, assistentti, huoltomies ja koulun vahtimestari. Neljä haastateltavista oli työharjoittelussa tai työkokeilussa. Yksi haastateltavissa oli kuntouttavassa työtoiminnassa. Yksi oli työtön, hän oli aiemmin työskennellyt pizzeriassa mutta työt olivat loppuneet. Kaikki kuusi haastateltavaa jotka eivät olleet vakituisessa työssä toivoivat voivansa opiskella. Kiinnostavia aloja olivat sosiaalityö, maalari, kokki ja lastenhoitaja.

4.3 Tiedonkeruu ja aineiston analyysi

Tutkijat poikkeavat toisistaan siinä, miten erillisinä toimintoina he pitävät aineiston luokittelua, analyysia ja tulkintaa. Hermeneuttisessa tutkimuksessa nämä eivät välttämässä ole selkeästi toisistaan eroteltavissa. Haastatteluaineiston analyysin voi tehdä kolmella tavalla 1) aineisto puretaan ja siirrytään suoraan analyysiin tutkijan intuitioon luottaen 2) aineisto puretaan, koodataan ja sen jälkeen edetään analyysiin 3) purkamis- ja koodaamisvaiheet yhdistetään ja siitä edetään analyysiin. (Hirsjärvi & Hurme 2001.) Itse lähdin työskentelemään toisen vaihtoehdon mukaan, mutta luottaen intuitiooni etenin aineiston viitoittamalla tavalla. Käytössäni ei ole analyysiohjelmaa, vaan käytin värikoodausta aineiston analyysissä.

Haastatteluni rakentuvat verkostokartan piirtämisen ympärille, jonka puitteissa on käyty läpi teemahaastattelurungon mukaisia kysymyksiä. Yleensä keskustelu on soljunut omilla raiteillaan, ohjailtuna siten, että aiheet tulee käytyä läpi. Osallisuuden kokemuksen mittaamisessa tärkeä aspekti on kuulumisen kokemus, etsin aineistosta kuulumisen ja kuulumattomuuden, sisällä olemisen ja ulkopuolisuuden teemoja. Pohdin miten nämä näyttäytyvät ja missä kontekstissa. Kuulumisen ja ei - kuulumisen puheessa ilmenevä yksinkertainen asia on me -sanana käyttö. Suuri kuulumisen ja ulossulkemisen muoto on ajattelu, jossa nähdään me ja muut. Muukalaisuuden kokemus perustuu me - ryhmän ulkopuolelle jäämiseen. Me - sanan käytön esiintyminen haastateltavien puheessa on yksi lähestymistapani tarkastella haastateltavan osallisuuden kokemusta. Miten paljon hän käyttää me - sanaa ja missä yhteydessä. Mihin me - ryhmään hän itsensä mieltää ja ketä jätetään tämän ”meidän” ulkopuolelle. Toisaalta pyrin löytämään keinoja ja ilmauksia joilla voin nähdä kokevatko haastateltavat itsenä ulosjätetyiksi, muukalaisiksi.

Alkuun luin haastattelut läpi, muodostaen kokonaiskäsityksen kustakin haastattelusta sekä materiaalin kokonaisuudesta. Tässä vaiheessa täydensin tarvittaessa tietoja, vaikka välittömästi haastattelun jälkeen olen käynyt haastattelut läpi etsien puutteita. Sen jälkeen numeroin ne ja käsittelin niitä jatkossa numeroilla. Analyysini on teorialähtöinen eli deduktiivinen sisällönanalyysi. Aineiston luokittelu perustuu osallisuuden määritelmän mukaiseen viitekehukseen, Nivala & Rynnäsen esittämään ajatukseen että osallisuuden kokemus ilmenee kolmella osa-alueella. Osa-alueet ovat yhteenkuuluvuuden tunne, jäsenyys sekä toiminta. Nämä toimivat materiaali luokittelun pääluokkina. Toisena ohjaavana tekijänä on sosiaalinen verkostokartta, jonka osa-alueet olen sijoittanut näiden kolmen luokan alle. Sosiaalinen verkostokartta pitää sisällään perheen ja suvun, opiskelu- ja työyhteisön, muut tärkeät ihmiset ja ammattilaiset joiden kanssa ollaan tekemisissä. Yhdistäessäni osallisuuden osa-alueita ja sosiaalista verkostokarttaa, verkostokartan tekijät sijoittuivat limittäin eri osallisuuden kokemusalueiden kesken. Yhteenkuuluvuuteen sisällytin perheen, muut tärkeät ihmiset, työn ja

opiskelun. Jäsenyyteen liitin opiskelun, työn, uskonnollisen yhteisön, perheen ja sukulaiset. Toimintaympäristöön kuuluvat ihmisten kohtaamat ammattilaiset, työ/opiskeluympäristö sekä muut ryhmät. Ryhmät siis menevät ristiin keskenään. (Hirsjärvi & Hurme 2001. Hirsjärvi & Remes 1998.)

Teorialähtöisen sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe on analyysirungon muodostaminen. Haastattelurungon perusteella erittelin teemat eri väreillä litteroiduista materiaaleista, noudattaen aiemmin esittelemiäni pääluokkia. Teemat ovat teoriapohjaisia. Teemojen avulla pyrin selvittämään miten aineisto vastaa asettamiini tutkimuskysymyksiin. Teemat ovat sekaisin ja eri kohdissa eri haastatteluissa, sillä olen antanut haastateltavien kuljettaa keskustelua haluamassaan tahdissa, pitäen huolta siitä että kaikki teemani tulevat käsitellyiksi. Toisaalta jokaisessa vastauksessa tulee asioita jotka kuuluvat eri teemoihin. Muodostin kokonaisuudesta materiaalin perusteella luokat jonka mukaan raportoin analyysin tulokset. Analyysirunko voi olla väljä ja sen sisälle voidaan muodostaa aineistosta nousevia uusia luokkia, noudattaen induktiivista sisällönanalyysiä. Analyysirungon ulkopuolelle jäävistä teemoista nousi yksi pääluokka, osallisuuden edellytykset. Pääluokkani ja aineiston teemat ovat siis yhteenkuuluvuuden tunne, jäsenyys yhteisöissä, toiminta ja osallisuuden edellytykset. Luokiteltuani haastattelut aloin etsiä yläluokkia, joiden avulla muodostin analyysirungon. Yläluokiksi muodostui esimerkiksi yhteenkuuluvuuden tunteen kohdalla perhe, lähtömaahan sitoutuva osallisuus, maahanmuuttajat, ystävät, naapurit ja uskonnollinen yhteisö. Näistä muodostuu alaluokkia, kuten erilaiset maahanmuuttajien ryhmät, mutta niitä en eritellyt, vaan toin tuloksia esittäessä esiin tekstin sisällä. (Tuomi & Sarajärvi 2011, Robson 2001.)

5 Tulokset

5.1 Tyytyväisyys asuinalueeseen

Alueella viihtyminen oli ristiriitaista haastateltavien kesken. Suurin osa vastaajista viihtyi Espoon keskuksen alueella hyvin. Kehuttiin palveluja ja liikenneyhteyksiä. Uimahalli oli erityisen monessa vastauksessa mainittu viihtyvyyttä lisäävänä tekijänä. Yksi vastaaja oli sitä mieltä että Espoon keskuksen alue on elävä vain päivisin ja iltaisin alue uinuu ja on tylsää seutua. Moni mainitsi että naapurusto on mukava, vaikka muutamassa puheenvuorossa tuli esiin seudun huono maine, lähipeukin alkoholistien pelottavuus tai häiritsevät naapurit. Yksi vastaaja kertoo että alueella on turvallista ja mukavaa liikkua ja on paljon tuttuja. Toinen puolestaan sanoo, etteivät kaikki ole kaikkialle tervetulleita, esim. nuorten kahvilassa oli joku tietty nuorisojoukko joutunut tappeluun. Suurin osa näki itsensä asuvan alueella vielä viiden vuoden päästä, muutama kuitenkin olisi heti muuttanut pois jos se olisi mahdollista tai ei halunnut olla osa alueen sosiaalista elämää. Yksi haastateltavista sanoi, ettei tunne ketään alueelta.

”Maineinen, joo, ja on ollut, monta vuotta, ja edelleen on, jostain syystä ollut. Varmasti, ehkä on täällä asunut köyhät ja maahanmuuttajatkin ja mun mielestä (ei ole se), miten mä sanoisin, ei edistetään mutta on, ehkä suomalaiset ei tykkää asua maahanmuuttajan kanssa alustavasti, täällä Suvelan alueella. Mutta, paikka on vaan muuttunut ja täällä on myös suomalaiset ja maahanmuuttajat jotka asuu että, yhdessä. Ja myös toi asunto, täällä on rakennettuna iso asuntoja ja siellä laitetaan ihan, ja, työttömiä ja juoppoja, tämmösii asuu et täällä aika halpa vuokra ja, Espoon asuntoja. Mun mielestä on tuonut vähän semmonen, rauhaton, semmonen tunnelma alueella. Ihmiset ei uskalla tulla asumaan täällä. Ja myös on, turvaton.”

(Haastateltava 8).

”Espoon keskuksessa mul on ihan hyviä tuttuja mä tunnen kaikki tästä on ainakin tuntuu ihan turvallista. Ei mitään, ongelmaa ollut.”

(Haastateltava 4).

5.2 Yhteenkuuluvuuden tunne

5.2.1 Perhe

Kaikki vastaajat mainitsivat suurimpana yhteenkuuluvuuden tunnetta antavana yhteisönä perheen. Yksi vastaajista mainitsi Jumalan tärkeimpänä asiana elämässään ennen perhettä. Vastaajat käsittävät perheellä suurempaa yhteisöä kuin perinteinen suomalainen ydinperhe. Suomessa asuessaan kaikki haastateltavat asuvat ydinperheessä tai parisuhteessa, mutta katsovat perheensä olevan koko iso suku, tädit, sedät, serkut ym. Usealla vastaajalla on Suomessa sisarusia tai toinen vanhemmista. Jos näin on, heitä tavataan usein, yökyläillään ja vietetään aikaa yhdessä. Haastateltavien lapsuuden ydinperhe on useimmiten ollut suuri. Perhe on levittäytynyt ympäri maailmaa, siitä huolimatta se on heidän yhteenkuuluvuuden tunteensa kannalta merkittävä yhteisö. Muutama haastateltava mainitsi, että he ovat sosiaalisesti erilaisia kuin suomalaiset. Heille päivittäinen yhteys perheeseen on erittäin tärkeää.

Vaikka lapsuuden perhettä ja lähtömaan sukua ei välttämättä tavata vuosikausiin, heidän merkityksensä kuulumisen kokemuksen kannalta on suuri. Lähes jokainen haastateltava kertoi pitävänsä yhteyttä puhelimitse, Skypen tms. sovellusten kautta sisarusiin ja vanhempiinsa päivittäin tai vähintään muutaman kerran viikossa. Suurimmalla osalla haastateltavista lapsuuden perhe on levinnyt ympäri maailmaa, silti he ovat minun perheeni, minun ryhmäni. Haastateltavien perhe on transnationaalinen, tiivis ympäri maailmaa levittäytynyt yhteisö. Haastateltava, jonka perhe on epävakaassa maassa, suree ja huolehtii kovasti lähtömaassa olevan perheensä puolesta. Välimatka, vuodet tai muut tekijät eivät erota perheenjäseniä toisistaan.

”Joo. Mun (kulttuuri) erilainen Suomessa. Meillä on, sosiaalillinen. Elikkä, sukulaiset ja, veljee ja siskoa ja, koko ajan mä näen kaikki, kun minä olen --, koko ajan mä näin, joka päivä mä näin kaikkii, joka päivä mä soitan kaikki siskoni ja, joo. Mutta, mä toivon että saan.. mä haluaisin, suomalainen, ystävä. Suomalainen nainen tai, (saa) puhua hänen kanssaan.”

(Haastateltava 7).

”Ei ei.. Suomessa joo, ja mä olin, vaikea tilanne, koska minun kotimaassani on sota ja, kaikki perhe, ja sukulaiset on siellä, ja siellä on, kaikki on pahaa, ei oo ruoka ei oo mitään, ja en voi auttaa heitä. Sitten tuli vaikea tilanne ja, tuli, koko ajan mulla on stressi.”

(Haastateltava 7).

5.2.2 Lähtömaahan sitoutuva osallisuus

Kaikilla, paitsi yhdellä, haastateltavista asuu yhä sukua lähtömaassa. Tästä syytä lähtömaan asioista ollaan hyvin kiinnostuneita ja pidetään jatkuvaa yhteyttä. Lähtömaassa vierailaan aina kun se on mahdollista. Näillä ihmisillä tuntuu olevan kaksi kotimaata. Espoon keskuksen kahviloissa istutaan ryhmiin lähtömaan mukaan ja puidaan maan tilannetta ja uusimpia kään- teitä. Lähtömaan vaalit ja poliittiset tilanteet puhuttavat enemmän kuin Suomen vaalit tai politiikka. Ihmisen mieli voi olla niin sitoutunut lähtömaan tapahtumiin, että jatkuva suru ja huoli sen tapahtumista varjostaa elämää.

Lähtömaan yhdistämät Suomessa asuvat ihmiset perustavat omia järjestöjään ja ryhmiään, joita tavataan säännöllisesti. On Etiopialaisten kotikirkko, Ghanalaisten ryhmä, arabinaisten ryhmä, Kamerun seura, joitain mainitakseni. Maan ympärille rakentuvien ryhmien lisäksi on heimojen kokoontumisia ja ryhmiä. Sen lisäksi on vapaasti rakentuvia ryhmiä, jotka kokoontu- vat yhteen puimaan lähtömaan asioita. Näitä tapaamisia kertyykin maan ryhmän, heimoryh- män, virallisten ja epävirallisten tapaamisten summana säännöllisesti jopa kerran viikossa ta- pahtuvaksi. Tällaisia säännöllisesti kokoontuvia vahvasti yhteenkuuluvuuden tunnetta ja osal- lisuutta vahvistavia ryhmiä on harvalla kantasomalaisella. Tässä tulee esiin muukalaisuuden yhdistävä voima. Kun vielä on yhteinen kotimaa jossain muualla, yhdistäviä tekijöitä on riittä- västi, että voi kokea vahvaa yhteenkuuluvuutta ryhmän sisällä.

”Keskustellaan meiän, --- asioista ja, meiän ongelmia täällä Suomes ja miten voida auttaa toisiamme ja, siten keksitään projektia kotimaasa ja, hyvänteke- väisyys. Sinnepäin joka vuosi, kerätään rahaa ja heitä sinne sitte. Kouluille tai, lapsille jotka ei oo vanhemmat enää ja semmosia. Elikkä joka vuosi meillä on

semmonen yks projekti. Ja kerätään rahaa ja sitte. Ja sitten pidetään juhlia ja, itsenäisyysjuhlia ja, jos jokul on synttari hän kutsuu meitä syömään ja jos on, joku on valmistunu koulusta ja haluaa, (---). Elikä meil on, silloin, melkein joka kuusa tai joka toinen kuus on jotain.”

(Haastateltava 8).

5.2.3 Maahanmuuttajat -muukalaisuus

Yhteinen kokemus ulkopuolisuudesta, muukalaisuuden kokemus, on voimakas yhdistävä tekijä. Kantasuomalainen ei voi ilman omaa kokemusta muukalaisuudesta päästä sisään siihen maailmaan, jossa ollaan yhteiskunnan reunalla ja toisaalta vahvasti osa jotain muuta mikä ei täällä Suomessa ole nähtävissä. Tämän kokemuksen ympärille rakentuva osallisuus on merkittävä, luonnostaan muodostuva vertaistukiryhmä. Vaikka lähtömaat voivat olla hyvinkin erilaisia, oma kulttuuri poiketa toisen maahanmuuttajan kulttuurista yhtä paljon kuin Suomen kulttuurista, se että ollaan jollain lailla ulkopuolisia, yhdistää ja johtaa ns. kolmannen kulttuurin syntymiseen. Syntyy omanlaisensa olemisen ja elämisen kulttuuri tässä suomalaisessa todellisuudessa, mausteinaan ulkopuolisuuden kokemus ja mukana tuodut kulttuurit.

Kaikilla haastateltavilla on ystävä- tai kaveripiirissään muita maahanmuuttajia samasta maasta, mutta myös muita maahanmuuttajia. Naapurustossa esimerkiksi tutustutaan ensisijaisesti muihin maahanmuuttajiin. Espoon keskuksen kahvilaan kokoonnutaan maahanmuuttajien kesken keskustelemaan. Maahanmuuttajuus on yhdistävä tekijä, jonka pohjalta syntyy ystävyyssuhteita, harrasteryhmiä ja ihan vaan yhdessä tekemistä. Käydään yhdessä uimassa, pesemässä autoa, kahvilassa tai istutaan iltaa kotona yhdessä. Yksi merkittävä paikka ystävyyssuhteiden luomiseen on kielikurssi. Kielikurssille mennään heti Suomeen tultua ja ollaan samassa tilanteessa, uutena vieraassa maassa, oppimassa kieltä ja kulttuuria. Miten rakennan elämäni tässä maassa, kuka on minua varten täällä, samat kysymykset kaikkien mielessä. Moni haastateltava on saanut kielikurssilla ystäviä jotka pysyvät.

”No siellähän on yleensä silleen että kun sä meet tunnen yhden henkilön, no sehän tunsin toinen ja toinen tunsin toinen ja sitten se, rupee se kasa vaan kasvaa. Mutta jos sä kysyt meikäläisen niin tunnit sen toinen en, en varmaan voisi olla yks tai kaks mitä mä tunnen siitä ryhmästä.”

(Haastateltava 10).

5.2.4 Ystävät

Käsitämme ystävyyden hyvin eri lailla. Yksi vastaaja ei mielestään ole ystävä kenenkään kanssa, hänellä on kuitenkin tunnetusti merkittävä sosiaalinen piiri. Toinen mainitsee, että on

paljon tuttuja, mutta ystävä on eri asia, ystävän kanssa voi puhua kaikkia asioita. Ystäviä hänellä ei mielestään ole kuin yksi. Joku kutsuu ystäviksi kaikkia ihmisiä jonka kanssa puhutaan tavatessa. Muutamalla haastateltavalla oli mainittavan lukuisia ystäviä. Yksi haastateltavista ei ollut tyytyväinen tilanteeseensa ystävien suhteen. Muutama muu haastateltava eli sosiaalisesti pienissä kuvioissa, yksi heistä tyytyväisenä tilanteeseen, pari laajentaisi mielellään ystäväpiiriään. Yksi vastaajista koki olevansa Espoon keskuksessa ystävien ympäröimä. Toinen puolestaan sanoo, ettei hänellä ole laajaa verkostoa, koska on sisäänpäin kääntynyt ihminen. Hän pitää kuitenkin verkostoaan merkittävänä itselleen. Hän kertoo ettei tunne ketään asuinalueeltaan.

Ystäviksi oli tultu joko naapureiden kanssa, uskonnollisessa yhteisössä, joka oli tässä merkittävä kohtaamispaikka, sekä kielikurssilla. Naapuruus ovat merkittävä ystävyuden syntymisen mahdollistaja. Monet vastaajat kertovat naapureiden olevan heidän hyviä ystäviään. Tällöin kanssakäyminen on tiuhaa, kun on mahdollista usein vaihtaa ajatuksia. Ystävyyttä syntyy myös perhepiirissä, sisarusten puolisoista voi löytyä tärkeä ystävä, jonka kanssa voi jakaa asioita. Ystävien ryhmät ovat monikulttuurisia, yhdessä puhutaan joko englantia tai suomea. Yleensä ryhmissä on harvemmin kantasuomalaisia.

Useimmat mainitsivat että ystävyistyivät mielellään suomalaisten kanssa. Heidän kokemuksensa mukaan suomalaisten kanssa on yleisesti ottaen vaikea ystävyystyä. Siihen on syynä kieli- taidon puute, sekä suomalaisten ujous ja haluttomuus tutustua maahanmuuttajiin. Muutamalla haastateltavalla on kuitenkin hyviä suomalaisia ystäviä, jotka ovat auttaneet tarvittaessa ja pyytäneet jopa jouluksi kotiinsa. Näillä haastateltavilla tuntuu olevan todellinen ystävyys- suhde suomalaisiin ystäviinsä.

Ystävien kanssa vietetään, kuten perheenkin kanssa, yhdessä aikaa, yökyläillään, kokkaillaan, käydään kaupoilla, usein mainittiin uimahalliin meneminen ystävien kanssa. Urheilu on tärkeä ystävien kohtaamispaikka, etenkin miehillä. Pelataan yhdessä erilaisia pelejä, katsotaan jalkapalloa. Ystäviä tavataan noin kerran viikossa, joku kertoi aina perjantain ja sunnuntain olevan aikaa ystäville. Ystäviä pyydetään kotiin ja laitetaan ruokaa. Sitä odotetaan innolla viikon kiireiden keskellä. Miehet puhuvat enemmän ryhmistä, joiden kanssa harrastetaan miesten kesken. Naiset puhuvat myös ystäväperheistä sekä tällä tasolla ystävydestä. Naiset puhuvat luonnollisesti myös naisten välisestä ystävydestä, mutta naiset käsittävät koko perheen ystävät omiksi ystävikseen.

”Joo, ja minulla on paljon ystävät, suomalainen ja, ne vähä asun, sama alue (Suvelassa), minulla on naapuri, tosi hyvä suomalainen ja hänellä on, lapsi, he leikkivät minun lapsien kanssa, ja tulee minun kotiin ja menee uimahalliin

kanssa ja hän nainen tulee minun, kotiin ja ku se on minulla (mitä haluaa apua), auttaa (minulla), tosi hyvä.”
(Haastateltava 6).

”Joskus, lauantaina, aina tulee välillä vieras, minun koti. Ja mä laittaa ruoka. Joskus mä lähtee heidän koti.”
(Haastateltava 5).

5.2.5 Naapurit

Yksi haastateltava kertoo että viihtyy erityisen hyvin Espoon keskuksessa, koska naapurit ovat tosi hyviä. Paikka on rauhallinen ja naapuria autetaan. Suomalainen naapuri on lääkäri ja auttaa haastateltavan sairasta äitiä. Naapurustossa on useampi perhe, jotka vierailevat toistensa luona, kokkaavat toisilleen oman kulttuurinsa ruokaa. Naapuruston lapset leikkivät yhdessä ja vierailevat toistensa luona. Naapurit kysyvät tarvitaanko apua. Naapureista puhuttaessa mainitaan usein suomalaiset naapurit, jotka ovat erittäin ystävällisiä ja tarjoavat apuaan. Naapurit menevät yhdessä kahvilaan, kyläilevät, käyvät pesemässä yhdessä autoa tai uimassa.

”No, mä luulen että, paljon on jo puhuttu. Ja, niin ku mä sanoin alusta että, mä toivon että, tää alue, kehitetään vähän ja, se huono maino, yrittää jollain tavalla, kääntää toiseenpäin. Ja asuntomuotoo pitäis olla eri ja, sosiaalituloja pitäis mieltiä ja pitäis, siisteys ja ympäristö pitäis hoitaa, että ei oo vain roskat joka puolella ja ei oo pelkästään juopot ja työttömät ihmiset tännepäin tulee. Se, koska se on Espoon keskus kuitenkin, pitäis olla mun mielestäni, semmonen tärkeä paikka, Espoossa. Se on Espoon keskus.”
(Haastateltava 8).

Pari haastateltavaa kertoo puolestaan, että juuri ja juuri tervehditään rapussa, muuten ei naapureiden kesken ole mitään yhteistä. Joku kertoo häiriköivistä naapureista. Varsinaista rasismia ei naapureiden suhteen ole koettu, mutta joku yksittäinen naapuri käyttäytyy niin ikävästi, että häntä pyritään välttelemään. Jossain taloissa on erityisen lämmin ja mukava ilmapiiiri, kun toisessa ollaan etäisiä tai jopa kylmiä naapureita kohtaan.

Moni haastateltava olisi mielellään enemmän tekemisissä naapureiden kanssa. Talkoot ym yhteiset jutut olisivat hyvä paikka tutustua ja puuhata yhdessä. Ongelmaksi on nähty kuitenkin se, että talkoissa grillataan makkaraa ja juodaan kaljaa. Pelätään ettei voi olla mukana syömättä makkaraa tai juomatta kaljaa. Herää kysymys, olisiko se todella ongelma jos joku gril-

laa maissia ja juo limonadia. Toisaalta makkara ja kalja kuuluu erottamattomasti jonkun mielessä talkookäyttämiseen. Kaivataan rohkeutta olla oma itsensä ja mennä mukaan perisuomalaiseen illanviettoon.

”Joo ja, keskustellaan vähän pienistä asioita, ja tehdään ehkä talkoot, tehdään yhdessä ja niin pois päin. Mutta, ja siinä on muutama joka tullu välillä käymäänkin kotona ja niin pois päin...”

(Haastateltava 8)

5.2.6 Uskonnollinen yhteisö

Uskonnollinen yhteisö on niille, jotka niihin kuuluvat, erittäin merkittävä kohtaamisen paikka. Espoon evankelisluterilaisessa seurakunnassa toimiva Colourful Espoo kerää tapahtumiinsa ja leireilleen paljon väkeä ympäri pääkaupunkiseutua. Niissä maissa, joista haastateltavat ovat tulleet Suomeen, uskonnon rooli ihmisten elämässä on merkittävämpi kuin Suomessa. Uuteen maahan tullessaan ihmiset osaavat hakeutua uskontonsa tapahtumiin ja olettavat löytävänsä sieltä yhteisön mihin kuulua. Toisaalta on nähtävissä näiden haastateltavien kohdalla, että moni on vieraantunut uskonnosta, eikä enää käy uskonnollisissa tilaisuuksissa tai käy suomalaiseseen tyyliin niinä pyhinä kun nyt itsensä tämän uskonnon edustajaksi mainitsevan kuuluu vähintään käydä.

Ortodoksisen kirkon ylläpitämä Trapesa on uskonnollinen järjestö, mutta sen helmoissa koontuu maahanmuuttajaryhmiä eri uskonnoista. Tämän järjestön toimintaa ei perinteisessä mielessä voi siis katsoa uskonnolliseksi toiminnaksi. Trapesassa järjestetään myös ortodoksisia jumalanpalveluksia, jotka puolestaan ovat seurakunnan jäsenten kohtaamista.

Haastateltava kertoo kuinka tapaa ystäviään sunnuntaina jumalanpalveluksen yhteydessä. Seurakunnasta on löytynyt hyviä ystäviä, joiden kanssa mennään kirkkoon ja tavataan myös muissa yhteyksissä. Kirkon piiristä löytyvät ystävät auttavat hädässä, rukoilevat hänen puolestaan. Seurakunnan työntekijät tulevat tarvittaessa vaikka kotiin rukoilemaan ja antamaan keskusteluapua. Seurakunnan koetaan kannattelevan ja olevan tärkeä maaperä jonka turvissa rakentaa omaa elämää.

”(Tosi hyvä) melkein (minä), on, koko ajan mutta mä (tiedän) monta vuotta melkein kahdeksan, kuusi vuotta, kuka siellä on ystävällinen ja sama perhe joskus mä olin paljon, he soittavat. Minä mennä (siihen) heidän kotiin ja sitten joskus (yökylään), joskus (päivässä), joulun aikaan. Sama perhe.”

(Haastateltava 1).

5.3 Jäsenyys yhteisöissä

5.3.1 Perhe, suku

Perhe on yhteenkuuluvuuden tunteen tekijänä ratkaiseva, samoin ensimmäinen jäsenyyden kokemus on olla perheen jäsen. Kuten aiemmin on käynyt ilmi, haastateltavat kokevat olevansa maailman laajuisesti levinneen perheensä jäseniä ja merkittäviä osia. Kaksi haastateltavista oli perustanut perheensä Suomessa. Kumpikin oli löytänyt toisen maahanmuuttajataustaisen miehen ja mennyt naimisiin ja saanut lapsia. Uuden puolison kanssa on yksikkönä rakennettu elämää yhdessä Suomeen.

5.3.2 Lähtömaa yhdistävänä tekijänä

Lähes jokainen haastateltava on jonkin lähtömaahan liittyvän ryhmän jäsen. Espoon keskustuksen kahvilaan mennään tapaamaan muita maahanmuuttajia, porinaryhmät syntyvät kieliryhmittäin. Kahvilassa keskustellaan oman maan tai maailmankolkan asioista. Näihin ryhmiin voi liittyä vain kyseiseltä alueelta lähtöisin oleva. Täytyy olla omakohtaista kokemusta ja pohjaa kyseisiin asioihin sekä merkittävänä tekijänä oman äidinkielen käyttäminen keskustelussa.

Lähtömaahan perustuvissa yhteisöissä keskustellaan maan oloista ja pyritään auttamaan maan kansalaisia. Yksi haastateltava kertoo miten heidän ryhmällään on joka vuosi joku projekti miten autetaan lähtömaan heikossa asemassa olevia kansalaisia. Yleisessä tiedossa on että maahanmuuttajat tukevat lähes säännöllisesti lähtömaahan jääneitä sukulaisiaan taloudellisesti. Näissä ryhmissä tukeminen ulotetaan myös niihin, jotka eivät ole sukua. He ovat yhä vastuullisia oman maan ja kansan suhteen, vaikka ovat jo itse muutettu toiseen maahan. Jos lähtömaassa on hyvin heikko toimeentulo- tai muu tilanne haastateltavat kokevat velvollisuudekseen tukea lähtömaahan jääneitä ihmisiä.

”No kieli ainakin niin, yleensä niin tapahtuu että ne jotka puhuu samaa kieltä niin ne kokoontuu, samaan ryhmään. Muut, muun maalaisen kans on tosi hankalaa koska silloin pitäis käyttää suomenkieli. Toki englannin kieli jos sitä osataan mutta eihän ne, maahanmuuttaja kyllä suurin osa ei niin hirmu mitään englanninkielisii osaavia että. Ja taas suomenkieli niin, on heikko ja se jarruttaa sitä, ja. Kyllä.”

(Haastateltava 10).

5.3.3 Uskontoyhteisö

Kirkon tai muun uskonnollisen yhteisön jäsenyys on asia joka säilyy muutettaessa maasta toiseen. Maissa, joista maahanmuuttajia Suomeen tulee, uskonnon rooli on huomattavasti suurempi kuin Suomessa. Tästä syystä sen uskotaan tarjoavan myös merkittävä apua sopeutuessa uuteen maahan. Ja monelle se tarjoaakin hyvän lähtökohdan tutustua uuteen kotimaahan. Ensimmäisenä on helppo etsiä oman uskontokunnan kokoontumispaikka ja lähteä rakentamaan elämäänsä tutustuen uuteen uskonnolliseen yhteisöönsä. Joidenkin haastateltavien kohdalla näyttäisi kuitenkin siltä, että uskontoyhteisön merkitys ei ole jäänyt niin suureksi Suomessa eläessä.

Pari haastateltavaa korostaa erityisesti Jumalan ja uskonyhteisön merkitystä elämässään. Yhteisöstä saadaan paljon apua ja sisältöä elämälle. Merkittävät ystävyysuhteet on niin ikään solmittu tässä yhteisössä. Muutama haastateltava kertoo käyvänsä säännöllisesti uskonyhteisönsä kokoontumisissa, muttei anna sille suurta merkitystä elämässään.

”Joo me (koko viikko) sunnuntaina me nähdään joskus Trapesassa ja sitten joskus, jos mulla on (syntyne) lapsi, ja sitten he auttavat minulle. --- ja --- ja --- paljon ja ---, ennen hän työssä Jorvissa ennen, nyt hän eläke. --- kirkossa joskus me tavataan kirkossa, jos me mennään (leiri) jos me mennään tämä, (perheelle eri) me mennään --- kanssa. Lapsi, (--- on) lapsi, me mennään. Mutta tosi tosi kiva (ihmisiä) on siellä (Tapiolassa). Jos joku uusi (ihmisiä) jos tulee me, tutustuu ja sitte tosi ihanaa, tosi hyvin.”

(Haastateltava 1).

5.3.4 Yhdistykset

Kaikki haastateltavat ovat tekemisissä jonkin yhdistyksen kanssa, tai jonkin yhdistyksen jäseniä. Maahanmuuttajille tarkoitettua toimintaa järjestävät yhdistykset ovat suosittuja. Haastateltavat ovat joko poliittisen yhdistyksen, SPR:n, urheiluseuran, hyväntekeväisyysjärjestön, lähtömaahan sitoutuvan järjestön tai muun toimijan kautta vapaaehtoistoimijoita. Seuraavassa luvussa perehdytään toimintaan lisää.

5.4 Toiminta

Kaikki haastateltavat olivat mukana jonkinlaisessa järjestäytyneessä toiminnassa. Toiminnan kautta solmitaan ihmissuhteita ja ollaan osa sosiaalista verkostoa. Yhtä lukuun ottamatta kaikki haastateltavat ovat haastatteluhetkellä mukana työelämässä, neljä heistä vakituisessa työsuhteessa.

5.4.1 Työ ja opiskelu

Yksi haastateltavista ei ollut minkäänlaisessa työsuhteessa haastattelun aikaan ja toivoi kovasti pääsevänsä pian töihin tai opiskelemaan, hän koki itsensä yksinäiseksi. Määräaikaisessa työsuhteessa olevat haastateltavat suunnittelivat opintoja, jollei työtä jatkossa löydy. Kaikki kokivat työn olevan heille merkityksellinen asia. Työn löytymisen esteenä nähtiin kielitaidon puute, joten moni mainitsi haluavansa kielikurssille. Neljä haastateltavista oli vakituksessa työsuhteessa Espoon kaupungilla ja heillä oli selkeät hyvät työtehtävät. Muut jotka olivat jollain tapaa määräaikaisissa tehtävissä, olivat olleet monissa eri tehtävissä tai kierrelleet kouluilla ja päiväkodeissa ym. Yleisesti heidän pestinsä oli usein harjoittelu, työkokeilu, kuntouttava työtoiminta, työllistetty tms. He olivat iloisia näistä töistä, mutta jatkuvuuden puuttuminen huoletti ja he pohtivat usein seuraavaa siirtoa.

Oma aktiivisuus näyttää merkitsevän paljon työllistymisessä. Kun haluaa jotain tarpeeksi ja on voimavaroja pyrkiä tavoitteeseensa, osaa tehdä suunnitelmia ja siirtoja kohti tavoitteeseen pääsyä. Neljä vakituksessa työssä olevaa haastateltavaa olivat selkeästi tallaisia ihmisiä. Jos ihmisellä on ollut paljon huolta ja vastoinkäymisiä, on ymmärrettävää, ettei jaksaa olla aktiivinen ja suunnitelmallisen sitkeä. Tästä syystä on hyvä miettiä miten voisimme aktivoida ja auttaa maahanmuuttajia työllistymään pysyvästi ja näin olemaan osa aktiivista toimivaa yhteiskuntaa.

Kukaan haastateltavista ei maininnut työpaikkaa tai opiskelua merkittäväksi paikaksi löytää uusia ihmissuhteita tai ystäviä. Moni mainitsi että töissä ollaan vain töissä, ei puhuta henkilökohtaisia asioita eikä tavata vapaa-ajalla. Näin sanoivat myös muutoin sosiaalisesti aktiivisen tuntuiset haastateltavat. Jäi mietityttämään, mikä työpaikalla on sellaista, ettei siellä ole mahdollista solmia ihmissuhteita.

”Mun motivaatio on työ. Mä halusin tehdä jotain oman uran tai oman alan työtä, ja on mulle tosi tärkeä. Mä tiesin että ilman kielen osaamista en pääse mihinkään. Eli siis mä päätin että jos mä haluan olla Suomen, tai jäädä Suomeen, on pakko oppia kieli. Eli siis mä kävin suomenkielen koulutuksen. Siinä olin yhdeksän kuukautta siellä, ja sen jälkeen mä aloitan harjoittelemaan ja opettelemaan, olen vielä oppimassa. Mä käyn, kielikurssilla illalla työn jälkeen, eli näin tavallaan opin.”

(Haastateltava 9).

”Minulle ei mitään jos Suvelan, jos Espoon keskus, mihin paikkaan mulla on, mä halua työ, minä en halua ikinä istuu kotonassa. Mutta minun mielessä mä halua lisää oppimaan suomen kieli, opistoon, (hyvin). (Ois) parempi, jos mä haluan (oma) minun työpaikka saa, joo. Mä haluan päiväkotihoidajaa ja (erityis)lapsihoitaja, ja (työväen)opisto, tämä

koulussa, (nimi) on.. Minä (unohtu). (Laitoshuoltaja), mä tykkään jos minä joutu tämä työ mutta mä haluan ensin opiskelee.”
(Haastateltava 1).

5.4.2 Ryhmät

Lähes kaikilla haastateltavilla oli jokin ryhmä, jonka kanssa he kokoontuivat säännöllisesti. Oli vapaasti muodostettuja ryhmiä mutta sen lisäksi jonkin järjestön toiminnan puitteissa tapahtuvaa kokoontumista.

Lähtömaan ympärille kokoontuvat ryhmät olivat merkittäviä, kokoontumisia oli osapuilleen kuukausittain. Tämä ryhmä saattoi olla kovinkin iso, jos pääkaupunkiseudulla asuu paljon tästä maasta lähtöisin olevia ihmisiä. Ryhmät kokoontuivat yhteen juhlimaan omia juhlia, keskustelemaan lähtömaan asioista, pitämään yllä jälkikasvun oman kulttuurin tuntemista. Eräs haastateltava mainitsi kuinka ryhmänä otetaan joka vuosi jokin hyväntekeväisyyskohde lähtömaassa ja kerätään rahaa tälle kohteelle. Lähtömaan ryhmän lisäksi on erikseen omia heimoryhmiä, jotka ovat pienempiä ja saattavat kokoontua kodeissakin. Näitä ihmisiä kutsutaan juhlistamaan syntymäpäiviä ja muita perhejuhlia. Yhteys näissä ryhmissä voi olla hyvin tiivis ja merkittävä haastateltavalle.

Naisten ryhmät ovat monelle naiselle merkittävä kohtaamispaikka. Viikonloppuisin kokoontaan arabinaisten kesken, tietyn maalaisten kesken, kaikkien naisten kesken tai perheryhminä, joka useimmiten tarkoittaa naisia ja lapsia. Näyttäisi etteivät haastattelemani perheet paljon kokonaisina perheinä käy missään, miehet harrastavat omiaan ja naiset joko omiaan tai lasten kanssa. Naisten ryhmissä keskustellaan, kokkaillaan, kahvitellaan ja välillä tehdään jotain yhteistä aktiviteettia, kuten askartelua tms.

Urheilun ympärille kokoontuneet ryhmät ovat enemmän miesten tapa kohdata ja harrastaa. Miehet ovat joko urheilujärjestöissä tai useimmiten kokoontuvat kavereiden kesken urheilemaan, käyvät uimassa, pelaavat ja katsovat jalkapalloa, käyvät pelaamassa mailapelejä. Yksi haastateltava harrasti myös vapaaehtoisena valmentajana toimimista sekä lapsille että aikuisille. Näissä harrasteryhmissä käy jonkin verran myös naisia. Kun naiset ja miehet pelaavat yhdessä vaikka sählyä, on naisen oltava aika ronski että pärjää menossa mukana, mikä ei ole yleistä näissä maissa joista haastateltavat tulevat.

”Joo tai sitten urheilun kautta, ku käy kuntosalilla, porukan kanssa pelataan, aina odotetaan viikonloput ja sitten, koska kaverit nähdään ja sillon meil on tärkeät, viikonloppu yleensä, joku odottaa että koska me nähdään, yleensä

on perjantai mitä me nähdään ja sunnuntai on, mitä yleensä nähdään toisia ja, jokainen on enemmän kiirettä”
(Haastateltava 4).

Moni haastateltava on osallistunut erilaisille leireille. Leireille osallistuvat erityisesti naiset ja perheleirit ovat yleisimpiä. Leirit ovatkin helppo tapa tutustua ihmisiin, siellä vietetään pitkään aikaa yhdessä saman katon alla, puuhataan iltapuhdetta ja ollaan kiirettä yhdessä. Lasten kaveruus ja puuhat yhdistävät perheitä tai erityisesti äitejä myös leireillä.

Talotoimikunnassa tai yhtiön hallituksessa oli ollut mukana kaksi haastateltavista. Toinen koki että hallituksessa puuhasi hyväveli -kerho, joka teki suunnitelmat ja toteutti ne kuuntelematta muita asukkaita. Hän koki että maahanmuuttajuus oli tekijä joka sulki hänet ulkopuoliseksi. Toinen haastateltava oli aikaisemmin toiminut talotoimikunnassa ja kokenut sen toimivana, mutta totesi ettei hänellä ole enää aikaa siihen. Hän toimii tällä hetkellä aktiivisena vapaaehtoisena järjestössä.

5.4.3 Järjestöt

Haastateltavat osallistuvat aktiivisesti järjestöjen toimintaan. Yksi haastateltava on ahkera vapaaehtoinen eräässä järjestössä ja käyttää paljon aikaa järjestön toiminnassa. Järjestöjä joissa haastateltava toimivat ovat mm. Iftin seura, Trapesa, Arabi ry, somali ry sekä poliittinen puolue.

Iftin seura

Iftin seura ry:n ideana on monikulttuurisuuden tukeminen. Järjestön tavoite on, että maahanmuuttajat löytäisivät paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa niin, että he voisivat hyödyntää voimavarojaan ja taitojaan. Seura keskittyy toiminnassaan nykyään enemmän nuorten ja lasten kanssa toimintaan. Seuran tiloissa Espoon keskuksessa on nuorisotila joka on avoinna joka päivä koulun jälkeen sekä viikonloppuisin. Se auttaa kuitenkin tarvittaessa ja järjestää mm urheilutoimintaa myös aikuisille. Seuran tarkoituksena on edistää kanssakäymistä kantaväestön ja maahanmuuttajien välillä, vähentämällä näin rasismia ja edistämällä suvaitsevaisuutta. Yhdistyksessä työskentelee vapaaehtoisia työntekijöitä, harjoittelijoita ja palkattuja työntekijöitä. (Iftin seura ry.)

Trapesa

Monikulttuurisille tarkoitettua matalan kynnyksen tilaa ylläpitää Filoksenia ry. Sen ylläpitämä kansainvälinen kohtaamispaikka, Trapesa, kokoaa erityisen paljon Espoon keskuksen alueen maahanmuuttajanaisia. Filoksenia tekee maahanmuuttaja- ja hyväntekeväisyystyötä. Järjes-

tön tarkoituksena ja tavoitteena on edistää suvaitsevaisuutta ja auttaa Suomeen tulevien ihmisten arkielämään sopeutumista uudessa maassa. Järjestö antaa neuvontaa käytännön asioissa ja järjestää sen lisäksi kaikenlaista toimintaa erilaisille ryhmille. Toimintaa on myös viikonloppuisin. Filoksenia ry on ortodoksisen kirkon toimintaa ja järjestö järjestää myös ortodoksisia messuja, mutta sen tärkein tehtävä on maahanmuuttajien auttaminen ja kohtaaminen. Trapesassa kokoontuu paljon hyvin erilaisista lähtökohdista olevia maahanmuuttajia, eikä järjestön kristillisyyks ole este esim. arabinaisten kokoontumisille tai muslimien juhlien järjestämiselle. Järjestön toiminnassa mukana olevat naiset tuntuvat pitävän järjestöä ja sen toimintaa itselleen merkittävänä paikkana kohdata muita ihmisiä ja erityisesti muita maahanmuuttajia. Järjestön suomalaiset työntekijät ovat kuitenkin myös heille merkittävä linkki ja apu suomalaiseen yhteiskuntaan opettelemisessa ja sopeutumisessa. Trapesa on tarkoitettu kaikille avoimeksi toimintakeskukseksi. Trapesan toimintaa tukee Raha-automaattiyhdistys. (Filoksenia 2015.)

Yksi haastateltavista oli ollut aktiivisena mukana politiikassa. Hän oli ollut jo lähtömaassaan kyseisen puolueen aktiivinen jäsen ja toimija lapsesta asti. Hän oli kuitenkin jollain tapaa pettynyt suomalaiseen puolueen jäsenyyteen, jonka koki enemminkin jäsenmaksun maksamisvelvoitteeksi ja sen jälkeen häneltä ei odotettu aktiivista toimintaa tai annettu mahdollisuuksia toimia puolueessa aktiivisesti. Hän on ollut puolueen ehdokkaana kunnallisvaaleissa, mutta kokee ettei maahanmuuttajalla ole mahdollisuuksia päästä läpi. Hän selittää läpimenemisen vaikeutta sillä, ettei suomalaiset äänestä maahanmuuttajaa vaikka olisi oikea puolue ja samat arvot. Maahanmuuttajat puolestaan ovat keskenään niin heterogeeninen joukko, ettei heillä ole yhteisiä tavoitteita tai agenda. Maahanmuuttajuus ei politiikassa yhdistä. Hänellä oli myös sellainen käsitys, etteivät maahanmuuttajat ole aktiivisia äänestäjiä tai yleensä kiinnostuneita politiikasta. Sitä hän selittää sillä, etteivät he usko politiikkaan keinona vaikuttaa omiin asioihinsa. Yksi hankaluus hänen mukaansa on se, etteivät maahanmuuttajat osaa kirjoittaa hyvin suomea ja lehdet eivät julkaise heidän asiasisällöltä hyviäkään kirjoituksiaan tästä syystä.

Yksi haastateltava on mennyt mukaan SPR:n toimintaan ystävän kehotuksesta, jotta saisi kehitettyä suomen kieltään. Hän on nyt vuosia ollut toiminnassa mukana ja on saanut merkittävän roolin järjestössä. Järjestön puitteissa hän saa kokemuksen merkityksellisyydestään sekä uusia tuttavuuksia.

”Kun mä valmistuin suomenkielen koulutuksen ja halusin harjoitella mun suomenkiel, ja oppii enemmän, mun mentori silloin, suositteli..., ja mä kävin siellä tutustumaan mitä ne tekivät siellä... Mut kun mä kuulin et oli joku monikulttuurisuus, jotain toimintaa ja ystävätoiminta, mä luulin et okei, on jotain siellä so-piva mulle. Eli siis, mä aloitin suunnittelemaan jotain monikulttuuriin liittyviä

toiminta heidän kanssaan silloin, mut ei toteutunu, kun meillä ei oo mitään ilmoit-
tautumisia. Emme toteuttaneet sitä.”

(Haastateltava 9).

Haastateltavat olivat jäseninä tai mukana toiminnassa myös eri maiden tai kansanryhmien perusteella kootuissa järjestöissä. Järjestöt järjestävät erilaista toimintaa, lähtömaan juhlia sekä Suomen juhlia, keskustelua ym. Järjestöt voivat olla joko ystävyystoimintaa maiden välillä tai ihan Suomessa asuvien keskinäistä yhteyttä tukevia, riippuen lähtömaasta. Järjestössä voidaan olla hyvinkin aktiivisia lähtömaan tilanteen suhteen, otetaan poliittisesti kantaa asioihin tai tehdään hyväntekeväisyyttä lähtömaahan. Esimerkkinä näistä Suomen somalialaisten liitto SSL ry, jonka tarkoitus on tehdä Somalian kulttuuria tunnetuksi Suomessa. Liitto toimii somaliyhdistysten kattojärjestönä, Nettisivuillaan somaliliitto mainostaa naapurikahvilaa ja muuta toimintaa, esittelee syrjintää ja rasismia kartoittavaa tutkimusta, antaa käytännön ohjeita Suomeen muuttaneelle, kertoo kuulumisia Somaliasta, antaa uraopastusta ja toimittaa uutiskirjettä. (Suomen somalialaisten liitto.)

5.4.4 Uskonnon harjoittaminen

Uskonnon harjoittaminen on haastateltavien lähtömaassa yleisesti merkittävämpää kuin Suomessa. Haastateltavista suurin osa ei kuitenkaan maininnut uskontoa kun häneltä kysyttiin paikkoja jossa hän tapaa ihmisiä. Joidenkin kohdalla kävi kuitenkin ilmi, että käydään uskonnollisen yhteisön tapahtumissa noin kerran viikossa, mutta sitä ei jostain syystä haluttu mainita. Voiko olla mahdollista, että joku haastateltava kokee, ettei hänen uskontonsa harjoittaminen ole toivottua Suomessa ja siksi haluaa sen kieltää tai pitää salassa? Uskontoon liittyvien juhlien tärkeys tuli kuitenkin selvästi ilmi. Pakolliset juhlat vuodessa on järjestettävä ja niihin on saatava riittävät tilat kokoontua isolla joukolla. Uskonnollisiin juhliin kokoontutaan koko uskonyhteisön väen kesken, jos se vain on mahdollista. Juhlia ei haluta järjestää suomalaisen tapaan perhepiirissä, vaan niiden merkitys on nimenomaan koota yhteen iso joukko ja kokea yhteyttä uskonyhteisössä. Juhlinta on iloista ja ruokaa on oltava paljon.

Yksi haastateltava kertoi uskonyhteisön oleva hänelle merkittävin paikka kohdata ihmisiä joiden kanssa voi jakaa itselleen tärkeitä asioita. Yhteisöstä on löytynyt useita suomalaisia ystäviä, jotka auttavat häntä tarpeen vaatiessa. Myös yhteisön hengelliset johtavat ovat arkipäivän asioissa mukana. Hän kokee yhteisön kodikseen ja sen kokoontumiset merkittäviksi omalle sosiaaliselle elämälleen. Ystävät, jotka hän on löytänyt uskon yhteisöstä, ovat hänen elämässään mukana eivätkä jää vain uskonnon harjoittamisen puitteissa tavattaviksi ihmisiksi. Nämä ihmiset ottavat hänet ja hänen lapsensa mukaan itselleen tärkeisiin asioihin ja tukevat hänen perhettään kaikissa asioissa. Hän kokee nämä ihmiset kuin perheekseen.

”On joskus, mun on paljon Tapiola, kuka tuli joskus täällä. Tapiolan kirkko, (---) ja ---. He tulevat tänne ja ---, tulevat tänne. Joo me tavataan Tapiola, mutta he, jos (ollut) kirkko, (rukoili), he tulevat tänne, minä tulen tänne.”

(Haastateltava 1).

5.4.5 Lasten toiminta

Lapset ovat helppo ja luonnollinen yhdistävä tekijä aikuisten välillä. Lasten harrastukset ovat vanhemmille aikaa vievä ja työllistävä tehtävä, mutta myös mahdollisuus. Lasten urheiluharrastuksessa kentän laidalla seisoessa tulee luonnollisesti vaihdettua ajatuksia vanhempien kesken. Kentän laidalla onkin oma sosiaalinen maailmansa, jossa on mahdollisuus ystävyssuhteiden solmimiseen. Pelimatkat voidaan tehdä kimppakyydeillä, vanhempien vaihdella vastuuvuorossa. Etenkin urheiluharrastusten puitteissa vanhemmilta odotetaan kaikenlaista osallistumista, on myyjäisiä ja muuta tapahtumaa jossa vanhempien odotetaan olevan hommissa, tuovan leivonnaisia ym. Näissä hetkissä, yhdessä makkaraa myydessä, tulee luonnollisesti tutustuttua muihin vanhempiin. Jotkut järjestöt järjestävät vanhemmille omaa toimintaa, vaikka vanhempien futistreenejä tai muuta puuhaa, joka saa harrastuksesta näin myös vanhempien paikan viihtyä. Koulu odottaa vanhemmilta osallistumista koti-koulu yhdistysten toimintaan, vanhempainiltoihin ja luokkaretkirahastojen kartuttamiseen. Näissä yhteyksissä on helppoa tutustua lasten koulukavereiden vanhempiin, joka on myös lapsen kouluviihtyvyyden kannalta hyvä asia. Jos joskus tulee ongelmia koulukavereiden kanssa, on helppo lähteä niitä selvittämään ihmisten kesken jotka ovat tuttuja. Lasten ystävien vanhemmat ovat myös ihmisiä, joihin on tutustuttava ja joiden kanssa saattaa syntyä ystävyttä tai perhetapaamisia. Jos lapset valitsevat toisensa tärkeiksi kavereikseen, vanhempien on oltava keskenään tekemisissä ja he saattavat yli kulttuurirajojen nähdä ystävyden mahdollisuuden lapsen kaverin vanhemmissa. Suomalaisiin ihmisiin on erään haastateltavan mukaan helpoin tutustua lasten kautta.

”Poika harrastaa jalkapalloa ja tytöt harrastavat tennistä, ja mun mielestä siinäkin on vanhemmat ja, ollaan yhdessä ja siinä. Ja, mä luulen että siinä se, kaveripiiri vähän laajenee sillä lailla että kyllä ollaan aina siellä kentällä ja keskustellaan ja, kokoontuu ja silloin jutellaan ja mun mielestäni ehkä se on, myös, sanotaan.. merkittävä pointti se vanhempienki, tutustuminen ja, yhteys siinä kentän laidalla. Se on ihan, oikeesti aika hyvä.”

(Haastateltava 8).

”Ja synttärarit, kutsutaan sitten ne, kaikki muut pojat mukaan ja, toisin päin, kutsuu kotiin ja, poika menee sinne. se on, tosi hyvä. On ollu tosi hyvä.”

(Haastateltava 8).

5.5 Osallisuuden edellytykset

Haastatteluja tehdessä tuli monta asiaa ilmi, jotka estävät osallisuuden kokemuksen syntymistä tai hidastavat sitä. Oma aktiivisuus on kaikessa sosiaalistumisessa merkittävä tekijä, mutta jos maahanmuuttaja on joutunut kokemaan haasteellisia asioita elämässään, hänellä ei ehkä ole tarvittavia resursseja ollakseen sosiaalinen. Selvästi on nähtävissä että vahvoilla olevat ihmiset löytävät paikkansa ja roolinsa suomalaisessa yhteiskunnassa helpommin kuin ras-kaita vaiheita elämässään läpikäyneet tai sosiaalisesti hiljaisemmat ihmiset.

5.5.1 Kielitaito

Suomeen saavuttuaan kaikki haastateltavat ovat käyneet suomen kielen kurssin. Se on kestänyt yhdeksästä kuukaudesta vuoteen. Kukaan ei kuitenkaan kokenut että se olisi ollut riittävä koulutus. Merkittävää tässä on se kuinka he ovat sen jälkeen lähteneet itse kielitaitoaan kehittämään. Muutama on aktiivisesti hakeutunut tilanteisiin joissa joutuu puhumaan suomea, ottanut lisäkoulutusta ja käyttänyt aktiivisesti kieltä jokapäiväisessä toiminnassa. Ne jotka eivät ole nähneet tätä vaivaa, ovat jääneet kielitaidossa siihen mihin kurssi päättyi tai menneet takapakkia. Lähes kaikki haastateltavat mainitsivat riittävän kielitaidon tärkeyden sosiaalisten suhteiden solmimisen edellytykseksi tai työpaikan saamisen ehdoksi. Haastateltavista suurin osa on määräaikaisesti työllistetty tehtävissä, joissa pärjää jotenkuten ilman kielitaitoa. Yksi haastateltava on työtön ja puhuu suomea välttävästi. Hän on työskennellyt kielikurssin jälkeen pizzariassa jossa ei käyttänyt suomen kieltä ollenkaan. Hän ei ole päässyt käyttämään kieltä ja kielitaidon kehittymisen sijaan se rapistuu. Lähes jokainen oli halukas käymään lisää kielikoulua, mutta jotenkin tuntui että heillä oli ajatus, että se pitäisi heille järjestää. Haastateltavat joutuvat itse kustantamaan alkukurssin jälkeen kielikurssinsa. Moni mainitsi että kurssin löytäminen oli haastavaa, että suunniteltuja kursseja peruuntui tai oli jostain muusta syystä vaikea päästä mukaan kursseille. Mainittiin myös että Espoossa kielikurssi on 10e kalliimpi kuin Helsingissä, talous asettaa myös rajoja kielikouluun hakeutumiselle. Merkittävintä mielestäni on kuitenkin ihmisen halua oppia ja käyttää suomen kieltä, tähän olisi jotenkin syytä kannustaa.

Ystävä ja muut ryhmät muodostuvat hyvin pitkälle kieliryhmien kesken. Esimerkiksi Espoon keskuksen kahvilassa, jossa maahanmuuttajat tapaavat kokoontua, istutaan kieliryhmissä. Näissä ryhmissä ei suomen kieltä käytetä. Tämä on ymmärrettävää, onhan haastavaa aina puhua itselle lähtökohtaisesti vierasta kieltä, ja rentouttavaa saada puhua omalla äidinkielenlään. Ei kuitenkaan ole hyväksi että sosiaalinen toiminta lähes yksinomaan tapahtuu kielellä, jolla ei Suomessa pärjää.

Suurin osa haastateltavista haaveili jatkokoulutuksesta, jonkin uuden ammatin opiskelemisesta. Koulutuksiin ei kuitenkaan pääse jollei ole riittäviä valmiuksia suomen kielessä. Tuntuu että haastateltavat törmäävät tähän samaan asiaan joka paikassa. Jollei ole riittävää kielitaitoa, ei ole mahdollisuuksia järjestää elämänsä siten että olisi toimiva jäsen tässä yhteiskunnassa.

”Ja myös, kieliasia on hirmu tärkeä, varsinkin maahanmuuttajille. Ja Suomen oman käsityksen, suomalaiset ovat vähän hiljaisempaa, kuin aika monet maahanmuuttajat. Eli siis jos, jollakulla ei oo mitään suomalaisten verkosto, ystäviä tai jotain on, tosi vaikea oppia suomea tai edes harjoitella. Eli siis tää, yhdyskohtaamisjuttu voi auttaa, vain etsi ystävää tai vain keskustella. Sen kautta voi, maahanmuuttajia voi tietysti parantaa heidän suomenkielen taito, ja kun kieli on joku avainjuttu, kotoutumiseen. Jos ne voivat puhua, ne voivat keskustella, ne voivat asioi, asioi itse, tekee ihan mitä tahansa. Omal kävi kato muuten, ennenkun mä aloitin puhumaan suomea, oli tosi vaikea tavata ihmisiä. Mä aina sanoin ei, mä aina kieltäydyin jotain. Mä aina, mulla oli tää pelko, kun mä tapasin suomalaisia, en tiedä mitä mä sanon. Joo ymmärsitkö mua vai, ymmärsitkö hän minua tai. Mut kun mä aloitin puhumaan suomea, eli no, taikka en puhu niin hyvin suomea, silti pystyin keskustelemaan ihan kuka tahansa, kenen kanssa tahansa.”

(Haastateltava 9).

5.5.2 Koulutus ja työ

Kun puhumme syrjäytymisestä tai sen ehkäisemisestä, puhumme siitä miten yksilö ei jäisi toimivan yhteiskunnan ulkopuolelle. Haastateltavat näkivät tärkeäksi että he ovat mukana työelämässä tai opiskelemassa. Työttömänä ongelmat kasaantuvat ja ihminen menettää energiaansa. Työttömät toivoivat pian pääsevänsä töihin ja määräaikaisessa suhteessa olevat huolehtivat työn jatkuvuudesta.

Maahanmuuttajien koulutuksen toteutumiseen tulisi kiinnittää huomiota ja turhaa koulutusta välttää. Haastateltavat kokivat opiskelut, joista ei saanut mitään pätevyyttä, turhauttaviksi. Aktivoiva koulutus, jolla ei kuitenkaan saavuteta työllistymistä tai edes ammattitutkintoa, vie yhteiskunnan resursseja, muttei muuta maahanmuuttajan mahdollisuuksia järjestää elämänsä tyydyttäväksi. Haastateltavat kritisoivat ammattikoulutuksen kielitaitovaatimuksia. Maahanmuuttajille kohdistettu ammattikoulutus voisi sisältää runsaasti suomen kielen opintoja sen sijaan, että vaadittaisiin riittävä kielitaito jo ennen ammattikoulutusta.

”Mun motivaatio on työ. Mä halusin tehdä jotain oman uran tai oman alan työtä, ja on mulle tosi tärkeä. Mä tiesin että ilman kielen osaamista en pääse mihinkään. Eli siis mä päätin että jos mä haluan olla Suomen, tai jäädä Suomeen, on pakko oppia kieli. Eli siis

mä kävin suomenkielen koulutuksen. Siinä olin yhdeksän kuukautta siellä, ja sen jälkeen mä aloitan harjoittelemaan ja opettelemaan, olen vielä oppimassa. Mä käyn, kielikurssilla illalla työn jälkeen, eli näin tavallaan opin.”

(Haastateltava 9).

5.5.3 Eriarvoisuuden estäminen

Haastateltavien mukaan Espoon keskus on profiloitunut asuinalueeksi jossa eivät halua asua ne, jotka voivat valita asuinalueensa. Haastateltavat sanovat että alueella on paljon huonoa asuntokantaa, jonka kunnosta ei huolehdi. Vuokrat ovat edullisemmat kuin Espoon muissa osissa, osaltaan johtuen asuntojen heikosta kunnosta. Alueelle päätyvät asumaan heikomman tulotason ihmiset, työttömät, sairaat ja syrjäytymisvaarassa olevat. Alueelle asutetaan paljon maahanmuuttajia. Kouluihin keskittyy maahanmuuttajalapsia ja suomalaiset siirtävät lapsensa toisiin kouluihin. Alueellinen eriarvoistuminen leimaa alueen asukkaat. Asuinalue leimaa myös maahanmuuttajien keskuudessa, paremmin pärjäävät ovat päässeet asumaan muille alueille. Lapsia ei uskalleta päästää yksin kauppaan kun paikallisen pubin ympäristössä liikkuu humalaisia ihmisiä keskellä päivää. Alue tuntuu pelottavalta joidenkin haastateltavien mielestä. Alueen kehittämishankkeita on ollut paljon, silti olemme yhä tässä tilanteessa.

”Niin, siellä kasaantuu kaikki nää maahanmuuttajalapsia samaan kouluun ja, sit ne muut rupeevat lähtemään pois... minä oon sitä mieltä olis kyllä kaupunki satannut siellä enemmän, rahaa että pystys sitä näytyllä että tänne kannattaa opiskelija. Koska jokainen vanhempi niin katsoo että mikä on tulos, eikä mikä siellä on vaan se tulos mikä ratkaisee sen ettei oo mitenkään, kuka siellä on. Mutta jos tulos on aina huono niin totta kai ne heti, jos siellä vielä tämä maahanmuuttajalapsi niin heti ne, korvat sitten että ei tässä ei oikein mennä hyvin... Sunnalan koulun tarjos sillon, kieliä niin monin, se oli ranskaa muistaks sä niin saksaa ja kaikki. Keski-Espoon koulussa tarjottiin vaan kolme vaihtoehtoa, ruotsi englanti suomi. Ja ihmettelin miten kaupunki suunnittelijat tai kukas niistä päättää miten tämmöset tehdään että, missäs pitäis olla enemmän siellä on vähemmän, ja missä on enemmän siinä on. Että näitä asioita... Sitten toinen juttu mitä mä sanoin että ne, näyttää siltä siellä kasataan kaikki nää maahanmuuttajia siellä alueella koska siellä kaupunkin asunnot ja, siinä alkaa olla.”

(Haastateltava 10).

Eräs haastateltava pohtii voiko maahanmuuttaja koskaan olla samalla viivalla samanarvoisena kuin kantasuomalainen. Hänen omat kokemuksena viittaavat siihen ettei voi. Hän on saanut kuulla, kuinka suomalaisten esi-isät taistelivat maamme puolesta ja ovat ansainneet meille

kaiken sen hyvän mitä maamme meille tarjoaa, millä oikeudella maahanmuuttaja luulee voitavansa nauttia samoista eduista. Hän toteaa nöyrästi, ettei hänellä ole oikeutta kaikkeen siihen mihin suomalaisella. Hän on saanut kokea, ettei häntä oteta vakavasti uusien ideoiden tuojana työyhteisössä tai taloyhtiössä. Jos hän on ehdottanut jotain uudistusta, sitä ei ole kuultu ja hetken päästä joku kantasuomalainen tekee saman ehdotuksen ja idea otetaan ilolla vastaan. Samoin on koettu politiikassa ja muussa vaikuttamisessa, kuin maahanmuuttajalla ei oletettaisi olevan kykyä ajatella yhtä luovasti kuin kantasuomalaisella. Tai kuin maahanmuuttajalle ei voitaisi antaa vaikuttajan roolia ja paikkaa, siitä koituvaa kunniaa.

Maahanmuuttaja on vähän kuin nainen miesten maailmassa, tulee olla paljon koulutetumpi, pätevämpi, eteenpäin pyrkivämpi kuin mies, saavuttaakseen saman kuin kantasuomalainen. Eräs haastateltava kertoo olevansa esimiehiään koulutetumpi, silti hänellä ei ole mahdollisuutta johtotehtäviin. Koulutus joka Suomeen tullessa on jo hankittu, menettää merkityksensä, kuten suuri osa muustakin meriitistä. Johtotehtävissä on suurin osa kantasuomalaisia, vaikka esimerkiksi Espoon kaupungin työntekijäjoukossa on kiintiömäärä maahanmuuttajia, johtotehtävissä vähän ja kaikkein korkeimmilla palleilla istuu vain kantasuomalaisia.

”mulle sanottiin monta kertaa ihan ryhmässä ku istuttiin, miten sä kuvittelet sinusta tulee näitä työnjohtaja, siis kaverit keskenään. Ei me sallita tämmöstä.”

(Haastateltava 10).

5.5.4 Pelkojen murtaminen

Haastateltavat tuntevat, että suomalaiset eivät halua tutustua maahanmuuttajiin. Yhteisen kielen puuttuminen lienee merkittävä tekijä. Monet maahanmuuttajat eivät osaa englantia kunnolla ja uskovat että suomalainen ei ota heihin kontaktia yhteisen kielen puuttumisen vuoksi. Toinen tekijä, jonka haastateltavat uskovat olevan, on ennakkoluulot ja pelot. Yksi haastateltava tuo esiin, kuinka yhteinen tekeminen ja toiseen tutustuminen avartaa ajatusta siten, että alkaa ymmärtää erilaista kulttuuria ja näkee ihmisen itsensä erilaisuuden sijaan.

”Ensinnäki mä ajattelin, kun sanon edelleen että, juuttumiselle on tärkeä, myös sen ymmärryksen, yhteisymmärryksen on myös tärkeä. Jos ei tunne joku, ei tiedetä mitä hän, ei tiedä mitä hän on minkälaisen ihmisen hän on, ja vois olla oma mielikuvitus joku minkälaisia ihmisiä vois nää ryhmä olla, jotain semmmosta. Eli siis, on mulle tärkeä että, on yhteisymmärryksiä, sekä suomalaisen ja maahanmuuttajien välillä, me ymmärrämme toisiamme. Ja, me voimme keskustella vapaasti ihan mitä tahansa asioita, jos me tiedetään, mitä tai kuka me olemme.”

(Haastateltava 9).

”Mä voin kertoa yks tarina joskus mä oon kertonu sen aina näissä haastatteluissa. Joskus mä oon nähny tämmösen, yks vähemmistöryhmän jäsen, niin se pojat hyökkäsivät tämmösen vanhan paapan kimppuun ja ottivat sen lompakkoo... Ja mä kysyin siitä että miksi sun pojat tekevät näin. Se on ihan hyvä ja vanha paappa on ihan kiltti ja, tämmöset. Se vastas mulle hei, mä voin sanoa nyt sen koska muuten se ei selkiä, se. jos me ollaan tämä, siis (heidän) ryhmä, meitähän nimitetään että me ollaan varkaita. Varastamme tai ei, me ollaan kuitenkin varkaita. Sitten varastetaan, that’s it. Koska he ovat leimatettu sillä että he ovat varkaita, oliko vai ei se ei siitä oo kiinni vaan he ovat varkaita. No sitten varastetaan.”
(Haastateltava 10).

Viime vuosina maahanmuutosta on keskusteltu kärkkäästi ja niin kutsuttu maahanmuuttokriittisyys on yleistynyt erityisesti sähköisessä mediassa. Jyrkiäinen, Sievänen, Stenbäck ja Suvi-laakso ovat käsitelleet maahanmuuttokriittisyyden ja rasismien yhteyttä teoksessaan Maahanmuuttajista maahan muuttajiin (2011). Heidän mukaansa maahanmuuttokriittisyys lähenee rasisistisia asenteita ja vahvistaa rasisistista ilmapiiriä, jos keskustelussa keskitytään ainoastaan maahanmuuton ongelmiin ja uhkakuviin, käytetään negatiivisia yleistyksiä ja esitetään epä-kunnioittavia kommentteja. Asennetutkimusten mukaan suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin ja pakolaisiin on ollut osittain sidoksissa maan taloudelliseen tilanteeseen. Viime vuosien kiristynyt suomalainen ja yleiseurooppalainen maahanmuuttokeskustelu voi siis osittain selittyä maailmantalouden heikentymisellä. (Jasinskaja-lahti, Liebkind & Vesala 2002; www.ei.rasismille.fi.)

”Koska joskus joku sanoo että toi on maahanmuuttaja, ei. Mutta heti kun tul lähemmäks ja, nyt kun, ja on tekemisissä, aha, mä olin niin väärin. Ja toisin päinkin, että joskus on et suomalaisia on tämmösiä ja tämmösiä, se ennakkoluulo on mun mielest, se on niin ku muuri, pitäis murskata.”
(Haastateltava 9).

Haastateltavien mukaan rasismia ja pelkoja voisi hälventää järjestämällä yhteisiä tilaisuuksia kantasuomalaisille ja maahanmuuttajille, vaikka epäilevätkin tulisivatko kantasuomalaiset niihin. Tilaisuuksien tulisi olla tarpeeksi houkuttelevia molempien ryhmien kannalta. Yhteinen puuhailu perheiden kesken olisi ehkä helpoimpia tapoja aloittaa. Koulut ovat merkityksellisessä asemassa myös aikuisten asenteiden suhteen, koulu voi järjestää vanhemmille tapahtumia ja tilaisuuksia joissa voidaan avoimesti kohdata erilaisten ihmisten kesken, kun lähtökohdana on lastemme hyvinvointi. (Syrjintä Suomessa 2014.)

”No kyllä. Jos ajatellaan monikulttuurisuuskannalta, mun mielestä tärkeänä maahanmuuttajille on se ne juuttuvat, kotikaupunkiin. Ja miten ne juuttuvat kotikaupunkiin jos ne eivät tapaa, oikein suomalaisia, syntyperäisiä suomalaisia. Ja olen huomannut itse että, joskus, tai aika monet ohjelmat on suunnattu joko maahanmuuttajille tai suomalaisille. Eli siis miten, yhdistää heidän, tai perustaa joku kohtaamisjuttu missä on syntyperäisiä ja maahanmuuttajia... Sitä kautta ne voivat jakaa ajatuksia ja, ainakin ne suomalaisia pääsee tutustumaan muihin kulttuureihin, ja maahanmuuttaja myös pääsee tutustumaan suomalaisiin. Eli joku, keskeinen juttu. Mä ajattelin että niiden kautta voisi luoda joku yhteisö heille. Pikkusen askel askeltaen voi saada jotain, ratkaisu, en halua sanoa syrjäytymiseen mutta on, mikä se on, me ja te -juttuja. Vaikka sillä luodaan joku silta.”

(Haastateltava 9).

5.5.5 Kulttuurierojen sietäminen

Haastatteluissa tulee ilmi miten on vaikeaa olla yhteydessä suomalaisten kanssa kulttuurieroista johtuvista syistä. Suomalaiset koetaan hiljaisiksi ja vetäytyviksi, siksi vaikeasti lähestyttäviksi. Kulttuurisensitiivisyyttä voi myös tarkastella eri kanteilta, erään haastateltavan mielestä se että alettaisiin jonkin ryhmän tarpeiden vuoksi rakentaa naisille omia uimahalleja, on väärään suuntaan menemistä. Suomalaisten on hyvä muistaa kunnioittaa myös omaa kulttuuriaan ja niitä arvoja, kuten tasa-arvoa, jotka meillä ovat tärkeitä ja edistyksellisiä.

Suurimpina kulttuurierojen tuomina ongelmina esiintyivät taloyhtiön talkoot tai kokoontumiset. Tärkeä osa talkoita on makkaran grillaaminen ja kaljan juonti. Maahanmuuttajat kokevat etteivät he ole tervetulleita talkoisiin jolleivät syö makkaraa tai juo kaljaa.

”No naapurien kanssa kyllä on, siis jos ajatellaan näin että meillä on talkoot kaks kertaa vuodessa, maahanmuuttajien kohdalla niin harvoin siellä kukaan osallistuu. Se johtuu kahdesta eri asiasta ja moni moni moni juttu. Toki siinä on muutama kyllä mukana vaikka ne on maahanmuuttajia. Mut se johtu siitä että, talkoot Suomessahan on aina ollu pitkään ja se on yks tämmösen tapahtuma missä ne asukkaat haluaa tutustua toiseen ja hauskaa ja niin edelleen. Mutta, siinä joskus tuli tämmösi esimerkiks jos ajatellaan että henkilö on jostain, muslimimaissa niin illallahen tietysti kaljaa ja saunomista ja niin edelleen se taas hänelle ei käy näitä asioita. Tai makkaranpaistamisesta sehän sille ei käy tottahan se on ihan selvää että. Ja tää on sitten se asia mikä joskus ei, kaikki haluaa ymmärtää että, vaikkei sun tarvi välttämättä ottaa sitä kaljaa tai mutta se taas toiset jotka katsoo että sä et ota sitä kaljaa eikä sitä makkaraa niin rupee katsomaan sut... Ja tää on helppo katos, synnyttää tämmöstä että, totta kai jos sä meet mukaan niin sun

pitäs ottaa vaikka yhden pullon kaljaa. Mutta kun se on muslimi se on tosi hankalaa, ja jos vielä siellä makkaraa niin, ne on nää asiat mitä jarruttavat sitä.”
(Haastateltava 10).

5.5.6 Me ja muut -ajattelun muutos

Merkittävä tapa erotella ihmisiä on me ja te - ajattelu. Erityisesti yksi haastateltava tuo esiin kuinka hän on monelta eri taholta ja usein saanut kuulla olevansa ulkopuolinen. Asia joko ilmaistaan aktiivisesti sanoin tai passiivisesti käytöksellä. Toisaalta myös maahanmuuttajien joukoissa saattaa olla hyvin voimakasta tällaista ajattelua. ”Me” olemme se ihmisten joukko, joka on lähtenyt tietystä maasta tai maanosasta tänne Suomeen, tai se ryhmä, joka on täällä maahanmuuttajan roolissa. Muukalaisuus yhdistää voimakkaasti. Tästä seuraa osallisuuden kokemusta, mutta myös kääntöpuolena itsen rajaamista marginaaliin ja ei meihin - kuuluvaksi suhteessa kantasuomalaisiin. Tällaista me ja te ajattelua on sekä maahanmuuttajilla että kantasuomalaisilla.

Olen tarkastellut materiaalia myös siitä näkökulmasta miten haastateltavat käyttävä me - sanaa. Kuinka he sanoittavat itsensä kuuluvan johonkin tai olevan kuulumatta. Viisi haastateltavaa ei käyttänyt lainkaan me -sanaa ja yksi vain kerran, silloin puhuessaan uskonnollisesta yhteisöstä. Neljä haastateltavaa käytti me - sanaa yleisesti puheessaan. Pääasiassa me - ilmaisu käytetään puhuttaessa perheestä, aviopuolisosta sekä ympäri maailmaa levittäytyneestä perheestä. Myös uskonnollisen yhteisön yhteydessä käytetään paljon sanaa me. Järjestön jäsenistä puhuttiin myös me - käsitteellä. Kaksi käytti me - käsitettä puhuessaan passiivissa yleisesti, miten meidän tulisi toimia jonkin asian kanssa. Kaksi haastateltavaa puhui maahanmuuttajista meinä. Yksi haastateltava mainitsi suomalaisten käyttäneen me - käsitettä sulkiessaan hänet ryhmän ulkopuolelle. Me - käsite oli haastateltavien puheessa siis vähäistä. Sitä käytetään puhuttaessa perheestä, maahanmuuttajista ja järjestön jäsenistä. Näihin voidaan katsoa haastateltavien omassa puheessaan merkitsevän itsensä kuuluvaksi.

”Jos me saadaan heidät siellä satutunnilla, on varma että me saadaan aikuisiaksi, suomalaisia maahanmuuttajia yhdessä paikassa ja keskustellaan. Sitä kautta ne voivat jakaa ajatuksia ja, ainakin ne suomalaisia pääsee tutustumaan muihin kulttuureihin, ja maahanmuuttaja myös pääsee tutustumaan suomalaisiin. Eli joku, keskeinen juttu. Mä ajattelin että niiden kautta voisi luoda joku yhteisö heille. Pikkusen askel askeltaen voi saada jotain, ratkaisu, en halua sanoa syrjäytymiseen mutta on, mikä se on, me ja te -juttuja. Vaikka sillä luodaan joku silta.”
(Haastateltava 9).

”Vaikka me ollaan täällä maahanmuuttaja paljon, mutta jos (jaat siinä) maahanmuuttajat kaikki mistä ovat tulleet, vähän yli 140 eri kansallisuutta, silloin sä tiedät että jokaisen, vaikka me ollaan täällä paljon mutta meillä ei oo sitä voimaa koska me ollaan pieniä ryhmiä.”

(Haastateltava 10).

5.5.7 Kohtaamispaikat

Paikka kokoontua juhlimaan omia juhlia isolla joukolla oli usean haastateltavan toiveena. Oman uskonnon ja perheen juhlat juhlitaan mielusti niin suurella joukolla, etteivät kodin tilat riitä juhlien järjestämiseen. Sen lisäksi eri järjestöt ja maa-yhdistykset järjestävät jatkuvasti oman maan juhlia tai muita tapahtumia isolle ryhmälle. Olemassa olevien kohtaamispaikkojen tarjontaa arvostettiin, mutta nähtiin ettei tiloja ole tarpeeksi.

Toivottiin myös asukastalo - tyyppistä toimintaa, tämän toiminnan toivottiin nimenomaan olevan linkki kantasuomalaisten ja maahanmuuttajien välillä. Muutama varoitti, ettei lähdetä rakentamaan toimintaa tai paikkaa maahanmuuttajille, vaan jotenkin siitä tulisi tehdä kaiken väen yhteinen paikka. Monikulttuurinen toiminta tarkoittaa liian usein paikkaa maahanmuuttajille, myös suomalainen kulttuuri on yksi näiden monien kulttuurien joukossa. Toivottiin että esim. asukastalossa kohtaisi kantasuomalainen ja maahanmuuttaja mukavan yhteisen puuhan merkeissä. Yhteinen tekeminen rikkoo ennakkoluuloja ja saa näkemään toisen vain ihmisenä. Erityisesti lasten ja perheiden yhteiset jutut nähtiin hedelmälliseksi mahdollisuudeksi kohdata toinen toisensa ihmisinä.

”Jos ajatellaan monikulttuurisuuskannalta, mun mielestä tärkeänä maahanmuuttajille on se ne juuttuvat, kotikaupunkiin. Ja miten ne juuttuvat kotikaupunkiin jos ne eivät tapaa, oikein suomalaisia, syntyperäisiä suomalaisia. Ja olen huomannut itse että, joskus, tai aika monet ohjelmat on suunnattu joko maahanmuuttajille tai suomalaisille. Eli siis miten, yhdistää heidän, tai perustaa joku kohtaamisjuttu missä on syntyperäisiä ja maahanmuuttajia.”

(Haastateltava 9).

5.5.8 Nuorten huomioiminen

Eräs haastateltava oli huolestunut erityisesti maahanmuuttajanuorista, tai maahanmuuttajien lapsista, jotka ovat ehkä syntyneet Suomessa. Eiväthän he edes ole maahanmuuttajia, suomalaisia lapsia. Heidän kahden kulttuurin välissä kasvamistaan pitäisi tukea. On sallittua olla vanhempiensa kulttuurin kasvatti, mutta pitäisi olla mahdollista kasvaa myös tähän suomalaiseen kulttuuriin ja arvoihin. Pitäisi olla oikeus tulla otetuksi samanarvoisena kantasuomalaisten

kanssa huomioon. Hänen mukaansa nuorilla maahanmuuttajilla pitäisi olla maahanmuuttajataustaisia opettajia enemmän, tasavertaisena kantasuomalaisten opettajien rinnalla. Nuorten kohdalla on olemassa radikalisoitumisen riski, radikaaliryhmillä on rekrytointia Espoossakin.

”No, mä uskon heillä on siis tämmöstä, mä nyt sanoin aikasemmin siinä on maahanmuuttajissa on monia sortti. Toiset haluavat asua, kehittyä ja kehittyä ja niin edelleen. Mutta toistahan taas rupeavat siitä sotkemaan sitä todellisuutta ja ideologiaa uskontoa ja niin edelleen. Meillä tällä hetkellä esimerkiksi niin, suuri radikalismihan tuli Euroopasta, muslimiradikalisointi tapahtu Eurooppa eikä missään niissä, näissä muissa maissa mikä on niin. Ja se on kyllä valitettavaa. Suurin osa nää, no Espoossahan sä oot varmaan nähny on, ammattikoululaisia jossain Isis:in riveillä ja monta espoolaisia nuoria... Sinne ei oo tuotu mukana siitä että, opettajia jotka tietysti voivat saman näkösiä ku he, siis maahanmuuttajalapsia, niin näkyy siitä esimerkkinä ja vois, heille selostaa sitä asiaa oikein laajasti mikä se on.”

(Haastateltava 10).

Erään haastateltavan edustama järjestö tekee merkittävää työtä sekä maahanmuuttajataustaisten että kantasuomalaisten lasten ja nuorten parissa. Nuorille tarjotaan erilaista yhteistä tekemistä. Nuoria käy paljon heidän tiloillaan ja järjestämissään urheilutapahtumissa, leireillä ja läksyhjelpeissä. Maahanmuuttajien järjestämä tuki maahanmuuttajanuorille, joka huomioi myös kantasuomalaiset nuoret, on hyvistä lähtökohdista ponnistavaa ja saanut nuorten mielenkiinnon herämään.

”Ja sitten kato seura toimii, ja nää nuoret ja mikä meillä on ihan tavoitteena ikäisiä lapset on 17-vuotiaita viiva 23-, 24-vuotiaita jotka asiakas meillä on tässä. Meil on ihan seittemän päivää auki aina ja avataan arkipäivät avautuu kello kymmenen ja sitten menee yheksältä illalla kiinni. Viikonloput avataan kello yks ja se menee kello 23:een illalla. Ku tässä ainakin meil on eri toimintaa, meillä on biljardi ja meil on pingis, meil on pleikkari, meil on kolme tietokonet, ku asiakas voi käyttää ja meil on semmonen jalkapallo ja katotaan viikonloput ihan jalkapalloon, kaikkii kanavii jotka maksaa, nuoret tulee meille kattoo. Me tarjoillaan nuorille kahvi on ilmaista ja tee on ilmaista ei täällä mikään maksa, hyvin viihdyn tässä. Tavoite että siinä nuoret, syrjäytymisen olo, että ollaan yhdessä tässä ja sitte sosiaalinen elämä ja ollaan kaikki ihan yhteen, ei tarvi istua kotona tai syrjääntynyt ei kadulla tekee pahoja, me estetään nuoret et ollaan yhdessä ja eletään ihan yhteinen elämä ja autetaan nuoria, ainaki opiskelu ja muuten urheilu. Meil on kerho ja urheilukerho ja meil on kaikki yhteinen tapahtumia ja turnauksia ja tehdään, järjestetään nuorille.”

(Haastateltava 4).

6 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tutkin haastattelumateriaaliani teorialähtöisesti kiinnittäen huomiota vastaajien yhteenkuuluvuuden tunteisiin, jäsenyyksiin yhteisöissä sekä toimintaan. Näissä tarkastelin lähemmin sosiaalisen verkostokartan osa-alueita, perheen, sukulaisten, opiskelun ja työn, muiden tärkeiden ihmisten sekä ammattilaisten osuutta vastaajien elämässä ja merkityksissä. Näyttäisi siltä että maahanmuuttajien osallisuuden kokemus kiinnittyy laaja-alaisesti ja monipuolisesti. Osallisuuden kokemus rakentuu ihmissuhteissa läheisten kesken, ryhmien jäsenyytenä sekä osallistumisena toimintaan. Haastateltavilla oli yleisesti ottaen paljon sosiaalista toimintaa, miten he sosiaalisuutensa käsittivät tai arvottivat, vaihteli. Joukossa oli osallisuuteensa erittäin tyytyväisiä ihmisiä, joilla oli paljon ystäviä ja sosiaalista toimintaa. Joku tuntui olevan arvostettu ja tunnettu maahanmuuttajien keskuudessa, mutta itse koki olevansa aika eristäytynyt, eikä kärsinyt siitä. Moni toivoi saavansa suomalaisia ystäviä. Joukossa oli myös niitä, joilla oli hyviä suomalaisia ystäviä. Jotkut haastateltavat eivät olleet tyytyväisiä sosiaaliseen elämäänsä ja toivoivat lisää ystäviä ja toimintaa. Työ tai opiskelu on erittäin tärkeää sosiaalisen kuulumisen kannalta, vaikka työ- tai opiskelukavereiden kanssa ei oltaisikaan vapaa-aikana tekemisissä. Se, että joka päivä minun odotetaan saapuvan paikalle, on tehtävä joka minun tulee täyttää, tekee olemisestani merkittävää.

Haastateltavien joukosta voi selvästi erottaa kaksi erilaista ryhmää. Ensimmäinen ryhmä ovat ihmiset jotka kokevat tarvetta olla kiitollisia. Toinen ryhmä on muutosorientoituneet ihmiset, jotka esittävät kriittisiä näkemyksiä, kysymyksiä ja tekevät ehdotuksia asioiden muuttamiseksi. Näitä ihmisiä voisi kuvailla potentiaalisiksi vaikuttajiksi. Mielestäni oli nähtävissä, että viimeiset olivat paremmin löytäneet paikkansa Espoossa ja siitä käsin uskalsivat ottaa asioihin kantaa.

Nisula on väitöstutkimuksessaan todennut että tärkeä jatkotutkimusaihe olisi pohtia sitä, mitä osallisuus maahanmuuttajien näkökulmasta tarkoittaa, millainen osallistuminen koetaan heidän taholtaan merkitykselliseksi ja miten osallistumista voitaisiin edesauttaa. Maahanmuuttajien omia ajatuksia painottava tutkimus voisi tuoda tärkeää tietoa maahanmuuttajien liittymistä edistävistä toiminnoista. Hän on tutkinut vuorovaikutuskulttuurin jäsentymistä tilanteessa, jossa vuorovaikutukseen osallistujien kulttuuriset taustat ovat erilaisia. Tarkastelun kohteena on pitkään Suomessa asuneille maahanmuuttajille suunnattu työllistämismenestys. Tutkimuksen perusteella työllistämismenestys vuorovaikutuskulttuuria jäseni neljä erilaista vuorovaikutuskehystä: liittymisen kehys, erillisyyden kehys, haavoittuvuuden kehys sekä kamppailujen kehys. Tutkimustulosten perusteella erilaiset vuorovaikutuskehykset viittasivat erilaisiin maahanmuuttaja-identiteetteihin, joiden tunnistaminen on tärkeää maahanmuuttajatyön kehittämisessä. (Nisula 2011.)

Omat haastateltavani voidaan nähdä tämän jaottelun valossa siten, että selkeästi liittymisen identiteetti oli kahdella haastateltavista. Heillä oli hyvät sosiaaliset kontaktit, he toimivat aktiivisesti ja kattavasti yhteisten asioiden hyväksi. Erillisyyden kehukseen oli jäänyt muutama, he eivät olleet päässeet työelämään ja vain pienen rajatun joukon jäseniä. Kamppailua ja haavoittuvuutta oli kokenut erityisesti yksi aktiivinen ihminen, joka koki tullessa syrjityksi maahanmuuttajuutensa vuoksi. Suurin osa haastateltavista on saanut tehdä työtä ja kokea vastoinkäymisiä, mutta myös onnistumisia hakiessaan paikkaansa suomalaisessa ympäristönsään. Nämä vuorovaikutuskehukset elävät sen mukaan, miten kauan on oltu Suomessa tai miten aktiivisesti itse toimii kotoutumisensa hyväksi.

Sirkku Varjonen on väitöskirjassaan jaotellut maahanmuuttajat eri positiioihin. Ne ovat syrjitty, ulkopuolinen, altavastaaaja, hyvin kohdeltu, kiitollinen, avuton ja osallistuja. Kukin positio tuo esille yhden ulottuvuuden siitä, mitä on olla maahanmuuttaja suhteessa suomalaisiin. Henkilö voi hyvinkin olla useassa positiossa yhtä aikaa. Haastateltavissa on selkeästi erotettavissa erilaisia maahanmuuttaja/ihmis -tyyppejä. Jotkut haastateltavat tuntuivat olevan kiitollisia ja tyytyväisiä siihen minkä ovat saaneet ja tuntui kuin heillä ei omasta mielestään ole oikeutta puuttua mahdollisiin epäkohtiin. Nämä ihmiset ovat Varjosen mukaan kiitollisen positiossa. Kiitolliset ovat joko jollekin erityiselle ihmiselle kiitollisia tai ottavat sen roolin, koska kokevat sen olevan jollainlailla velvollisuus. Kiitollisen positio vaikuttaa olevan tarjolla maahanmuuttajalle myös mediassa. (Varjonen 2013.)

Tärkeimmäksi osallisuuden kokemuksen paikaksi muodostuu perhe, parisuhde sekä läheiset ystävät. Näissä puitteissa rakentuu merkitys ja mielekkäys yksilön elämälle. Nämä voivat olla sidoksissa paikkaan tai ylittää valtioiden rajoja. Perhe voi olla levittäytynyt ympäri maailmaa, silti se on merkittävimpiä osallisuuden kokemuksen tuottajia. Jylhä toteaa pro gradu - tutkielmassaan maahanmuuttajien olevan tyytyväisiä osallisuuteensa kun heillä on perhe, ystäviä ja työ (Jylhä 2012). Nämä samat teemat tulevat esiin useissa tutkimuksissa ja erityisesti omassa tutkimuksessani nämä olivat foorumit, joilla haastateltavani kokivat osallisuutta. Muista tutkijoista mainittakoon Varjonen (2013), Salmela (2012), Nisula (2012) ja Jylhä (2012). Merkittävää on myös perheenjäsenten taloudellinen huolehtiminen toisistaan, olivat he missä tahansa. Rikkaisiin teollisuusmaihin muuttaneet suvun jäsenet maksavat kotimaahan jääneiden elämisen, sairaanhoidon ja koulutukset niin pitkälle kuin se on mahdollista. Sopeutuminen kohteemaahan näyttää tosin heikentävän tätä ilmiötä. Tämä suku, jonka elämää ulkomailta kustannetaan pitää sisällään sisarusten lapset, serkut ym. Kehittyvien maiden kansantuotteesta yhä kasvava osa on tänä päivänä maan kansalaisten ulkomailla asuvien sukulaisten perheelleen lähettämää rahallista tukea. Lähtijät lähettävät maailmanlaajuisesti entisiin kotimaihinsa rahsumman, joka on puolitoista kertaa suurempi kuin virallinen kehitysapu. (Hopsu 2006.)

Lähtömaa yhdistävänä tekijänä on myös merkittävä kuulumisen kokemuksen luoja. Lähtömaa maantieteellisesti siellä jossain ja sinne jääneet sukulaiset ja ystävät, mutta merkittävä sija maahanmuuttajien elämässä on myös niillä ihmisillä jotka ovat muuttaneet samasta lähtömaasta Suomeen. Tässä ryhmässä kokoonnutaan viettämään juhlia ja järjestetään tapahtumia, jotka omassa maassa olisivat ehkä toteutuneet suvun piirissä. Lähtömaa yhdistävänä tekijän luo jonkinlaisen ”sukulaisuuden” ja yhteenkuuluvuuden tunteen vieraassa maassa. Tähän yhteiseen muukalaisuuden kokemukseen liittyvät myös muut maahanmuuttajat, heidän roolinsa on tosin vähäisempi kuin saman lähtömaan maahanmuuttajien. Joka tapauksessa kokemus ulkopuolisuudesta ja muukalaisuudesta on merkittävä yhdistävä tekijä. Huttunen pohtii tutkimuksessaan tätä ilmiötä Georg Simmelin 1900-luvun alussa kehittämän ajatusmallin kautta. Simmel on lähtökohtaisesti ajatellut maahanmuuttajat, muukalaiset homogeenisenä joukkona, mutta Huttunen näkee heidät hyvin heterogeenisenä ryhmänä. Siksi täydellisen ”meidän” syntyminen maahanmuuttajien kesken on vaikeaa. Mutta samankaltaiset kokemukset kieltämättä yhdistävät maahanmuuttajat toisiinsa myös hyvin erilaisina ihmisinä ja erilaisine lähtökohtineen. (Huttunen 2002.) Äidinkieli tuottaa osallisuutta omaan kieliyhteisöön, kun taas suomen kieli tuottaa ulkopuolisuuden tunteen.

Lähtömaa ja sitoutuminen siihen edistävät osallisuuden kokemusta ja kuulumista, mutta saattaa myös hidastaa ja estää Suomeen kotoutumista. Kun muodostetaan tiiviitä ryhmiä, joiden yhdistävä voima on ulkopuolisuuden kokemus, vahvistetaan ulkopuolisuuden kokemusta. Kaipausta lähtömaahan ja paluun suunnittelu estävät asettumista Suomeen ja aiheuttavat sitku - ajattelua. Eletään tulevan paluun toiveessa ja lapset kasvavat hämmennyksen vallassa, koska vanhemmat eivät ole juurtuneet tähän maahan, joka on heille synnyinmaa ja oikea koti. Lotta Haikkola on väitöstutkimuksessaan esittänyt tätä transnationaalisuudeksi määriteltyä ilmiötä seuraavasti: ”Sukupolvittaisen jatkuvuuden näkökulmasta tehdyissä tutkimuksissa transnationaalisuus on operationalisoitu mitattaviksi teoiksi. Tekoja ovat esimerkiksi asuminen lähtömaassa, omat tai vanhempien lähettämät rahalähetykset, vierailut, lähtömaan TV:n tai ylipäättään omakielisten TV-ohjelmien katsominen, lähtömaata koskeva tietous ja subjektiivinen kokemus kodista.” (Haikkola 2012.) Annakatariina Jylhän tutkimus tuo myös esiin samoja teemoja, joita tässä tutkimuksessa löydettiin, päällimmäisenä valtioiden rajat ylittävä kuuluminen sekä muukalaisuuden yhdistävä voima (Jylhä 2012).

Toiminta ja osallistuminen kiinnittävät ihmisen sosiaaliselle kartalle. Osallistuminen työelämään, harrastuksiin ja koulutukseen antaa kokemuksen elämänhallinnasta ja merkityksellisyydestä yhteisössä. Järjestöt, uskonnolliset yhteisöt sekä urheiluseurat ovat merkittäviä osallisuuden kokemusta luovia kohtaamispaikkoja. Erityisen merkityksellisiä ovat järjestöt tai ryhmät, jotka keräävät maahanmuuttajia, näissä ryhmissä käydään säännöllisesti ja luodaan ystävyyssuhteita. Miehet keskittyvät kohtaamaan ja viettämään aikaa yhdessä urheilun puitteissa, naiset enemmän yhteisen keskustelun ja yhteisen tekemisen merkeissä. Vapaaehtoistoiminta

on monelle mahdollisuus löytää kuulumisen paikka. Lapset ja perheen yhteiset jutut yhdistävät kantasuomalaisia- ja maahanmuuttajaperheitä luontevasti. Rieppolan opinnäytetyö vapaaehtoistyön vaikutuksista maahanmuuttajien osallisuuden kokemukseen osoittaa että osallistumalla yhteishyvään toimintaan maahanmuuttaja, kuten kuka tahansa, saa kokemuksen olemissa merkityksellisyydestä. Vapaaehtoinen kokee ansaitsevansa paikkansa tässä yhteiskunnassa ja olevansa hyödyllinen. (Rieppola 2010.)

Maahanmuuttajan riski syrjäytyä on suuri, sillä hän on lähtökohtaisesti marginaalissa kielitaidottomuutensa ja erilaisen kulttuurinsa vuoksi. Kielitaito on avain koulutukseen ja työelämään. Suomen sosiaalijärjestelmä passivoi ihmisiä ja olisi tärkeää kehittää systeemiä niin, että Suomeen saapuvat maahanmuuttajat saisivat heti alkuun jonkinlaista työtä, onhan meillä lakaistavia katuja, haravoitavia lehtiä, siivottavia nurkkia, korjattavia leikkikenttiä.

Maahanmuuttajat ovat kokeneet syrjintää ja rasismia, vaikka suurin osa haastateltavista ei halua asiasta puhua. Keskustelussa tulee kuitenkin ilmi, ettei maahanmuuttajalla ole samoja oikeuksia kuin Suomessa syntyneillä. Rasismi tulee ilmi viranomaisten käytöksessä sekä jokapäiväisessä kanssakäymisessä esimerkiksi työpaikalla. Varjosen tutkimusaineistossa integraatio ei näyttäytynyt yksin maahanmuuttajan tehtävänä, vaan myös Suomelle ja suomalaisille asetettiin vastuu integraation onnistumisesta. Suomen ja suomalaisten tehtäväksi määrittyi integraation mahdollistaminen. (Varjonen 2013.) Etninen hierarkia on selvästi havaittavissa oleva todellisuus, riippuen lähtömaasta joudut kokemaan enemmän rasismia tai välttymään siltä. Vähiten siedetyt maahanmuuttajien ryhmät ovat somalit ja arabit sekä venäläiset, jotka toisaalta ovat suomalaisten kanssa etnisen samankaltaisuutensa vuoksi paremmassa asemassa. Etnisen hierarkian vaikutukset maahanmuuttajaryhmien kohtelussa on selvästi nähtävissä. Etninen hierarkia vaikuttaa myös maahanmuuttajaryhmien väliseen vuorovaikutukseen, tai sen puuttumiseen. (Liebkind 2000; Martikainen, Saukkonen & Säävälä 2013.)

Asuinalueiden ja ihmisten eriarvoistuminen heikentävät maahanmuuttajien osallisuutta yhteiskunnassa ja yhdenvertaisuuden kokemusta. Koulujen pitäminen mahdollisimman samanarvoisina, tarjoavat samantasoista ja monipuolista opetusta, sekä maahanmuuttajien keskittämisen yhteen kouluun lopettaminen, ovat keinoja välttää maahanmuuttajien eristäytymistä omaksi ryhmäkseen yhteiskunnan marginaaliin. Maahanmuuttajataustaisten opettajien toimiminen yhdenvertaisena muiden opettajien rinnalla on hyvä esimerkki lapsille, kuinka emme erottele ihmisiä taustan perusteella. Lasten ja nuorten erityistilanteen huomioiminen ja heidän tukemisensa, sekä perheen että yhteiskunnan taholta, on mainittu merkittäväksi asiaksi myös Samryn ja Berryn kansainvälisessä maahanmuuttajanuorten tutkimuksessa (Jasinakaja & Mähönen 2009). Nuoriin kohdistuu ristiriitaisia odotuksia ja paineita. Heidän oman identiteettinsä kasvamista tässä ristipaineessa tulisi tukea ja antaa siihen eväitä, hyväksyen ja kannustuen. (Martikainen & Kumpu 2013.)

Osallisuuden kokemusta mahdollistaa kyky kommunikoida ympäristön kanssa, ymmärtää mitä puhutaan sekä osallistua keskusteluun lähipiirissa sekä yleisesti. Kieli määrittää osallisuuden kokemusta voimakkaasti. Osallisuuden kokemuksen mahdollistavista tekijöistä tärkeimpiä on hyvä kielitaito. Tähän tulisikin kiinnittää huomiota. Suurin osa haastelluista maahanmuuttajista puhui heikkoa suomen kieltä. Opiskelupaikan ja työn saamisen edellytyksenä on hyvä suomen kielen taito. Kielikurssisysteemiä pitäisi kehittää palvelemaan paremmin oppimista. Ensimmäisen pitkän kielikurssin jälkeen tulisi järjestää vuoden päästä uusi kurssi, jossa kerrataan ja jatketaan opittua. Maahanmuuttajien kielen kehittymistä kurssin jälkeen pitäisi tukea, ohjata yhteisöihin tai aktiviteetteihin joissa kielitaito kehittyy. Kun kielitaidon ylläpitäminen ja kehittäminen on maahanmuuttajan itsensä vastuulla, se näkyy ruostuvan, vaikka he itse ymmärtävät kielitaidon merkityksen. Aktiivisimmat hakeutuvat tilanteisiin joissa kielitaito kehittyy, mutta heitä on vähän. Suomen kielen keskusteluryhmät voisivat olla hyvä tapa tukea kielitaitoa, ryhmä voi olla myös hyvin epämuodollinen, ei opettajavetoinen. Keskusteluryhmä voi kokoontua lähes missä vaan ja tarvitaan vain innokas vetäjä ryhmälle. Martikainen & kumpp. toimittamassa tutkimuksessa todetaan kohdemaan enemmistökielen hallinnan olevan tärkeää kotoutumiselle, yhteisön jäsenyydelle ja työllistymiselle, riippumatta siitä mihin maahan on muutettu (Martikainen, Saukkonen & Säävälä 2013).

Kun puhumme monikulttuurisuudesta tai järjestämme monikulttuurisia tapahtumia, ajatellaan usein maahanmuuttajia kohteena ja unohtamme että suomalaiset ja meidän kulttuurimme on yksi kulttuuri tässä joukossa. Haastateltavieni mukaan monikulttuuriset tapahtumat ovat omiaan erottamaan maahanmuuttajat kantasuomalaisista, jos alleviivaten järjestetään monikulttuurinen tapahtuma jonka kohderyhmänä ovat erityisesti maahanmuuttajat. Kaikille yhteiset tapahtumat ovat omiaan tuomaan erilaisia ihmisiä yhteen. Kulttuurierojen sietäminen puolin ja toisin on avain yhteisymmärrykseen. Suomalainen kulttuuri ja arvot ovat tärkeitä ja tämän maan tapa toimia. Kulttuurisensitiivisyyden ei tarvitse olla omien arvojen riisumista tai jonkin maahanmuuttajakulttuurin mukaisia järjestelyjä, vaan keskinäistä kunnioitusta ja erilaisuuden hyväksymistä. Voimme toimia kukin omalla tavallamme, toisiamme kunnioittaen.

Parhaiten Suomeen ovat integroituneet ne haastateltavat, jotka ovat saaneet suomalaisia ystäviä. Sosiaaliset aktiviteetit kuten leirit ja kerhot ovat tämän tutkimuksen valossa merkittäviä paikkoja luoda ihmissuhteita ja kokea osallisuutta. Toiminnan olisi hyvä olla kaikille kohdennettua toimintaa, sillä vain maahanmuuttajille kohdistetut moku/mamu -leirit ja kerhot eristävät maahanmuuttajat erilliseksi ryhmäksi suomalaisten ulkopuolelle. Haastatteleman henkilö toivoivat nimenomaan lisää suomalaisia ystäviä ja yhteyttä suomalaisten kanssa. Vapaaehtoistoiminnan tarjoaminen maahanmuuttajille olisi hyvä tapa aktivoida ja auttaa heitä

olemaan osa yhteiskuntaa. Moni haastateltavista antoi merkittävän panoksen vapaaehtoistoinnalle ja koki saavansa siitä itse paljon.

Tutkimustuloksistani nousee mielenkiintoiseksi jatkotutkimusaiheeksi haastatella toisen polven maahanmuuttajia Espoon keskuksen alueella, heidän osallisuuden kokemuksestaan, mikä on heidän sosiaalinen maailmansa. Kielitaidon noustessa merkittävään asemaan kotoutumisprosessissa, näkisin että maahanmuuttajien kielikoulutusta Espoossa voisi tutkia haastatteleamalla kurssilaisia. Pitäisi kysyä heidän kehittämis ehdotuksiaan ja toiveitaan mahdollisesta jatkokoulutuksesta tai muunlaisesta kielitaidon kehittämisen tukitoiminnasta.

7 Eettisyyden ja luotettavuuden tarkastelu

Opinnäytetyöni on laadullinen teemahaastattelu. Aineiston analyysi on teorialähtöinen ja haastattelurunko muodostuu teorian käsitteiden ympärille. Haastattelu eteni verkostokartan piirtämisen ympärille, annoin haastateltavalle vapaat kädet kuljettaa keskustelua verkostokartan piirtämisen puitteissa. Täsmensin ja täydensin karttaa ja kertomuksia haastattelurunkoni kysymysten avulla. Teoria joka ohjasi työtäni on ”Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia” (Nivala & Ryyänen 2013), toinen ohjaava teoria oli sosiaalinen verkostokartta. Verkostokartan avulla on mahdollista kuvata yksilön ihmishdekokonaisuutta. Yksinkertaistetun verkostokartan piirtämisessä on käytetty pohjana Bronfenbrennerin teoriaa. (Seikkula 1994).

Laadullisen tutkimuksen tulee olla sisäisesti johdonmukainen, läpi tutkimusprosessin tutkijalla on selvillä mitä ja miksi hän on tekemässä. Raportoinnissa lähteiden laatu on merkittävä seikka tutkimuksen luotettavuudessa. Tutkimuksen eettinen kestävyys on yksi hyvän tutkimuksen kriteeri. Tutkimussuunnitelman on oltava laadukas, tutkimusasetelma hyvä ja raportointi tehty hyvin. (Tuomi & Sarajärvi 2009.) Tutkimussuunnitelmani ja kysymykseni ovat olleet selkeät ja yksinkertaiset. Olen pyrkinyt käyttämään luotettavia ja laadukkaita lähteitä työssäni. Aiemmat tutkimukset joihin olen tutkimuksessa viitannut, ovat omalta osaltaan vahvistaneet tutkimustulosteni luotettavuutta.

Yleisesti voidaan määritellä että ihmisoikeudet muodostavat ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisen perustan. Tutkittavan oikeuksiin kuuluu saada selkeä selvitys tutkimuksen tavoitteista ja menetelmistä, tutkimukseen osallistumisen on oltava vapaaehtoista, luottamuksellisuus sekä anonyymiyys ovat myös tärkeitä tutkittavalle selvennettäviä asioita. (Tuomi & Sarajärvi 2009.) Muita tutkimuseettisiä tekijöitä ovat aineiston keräämisessä ja analyysissä käytettävien menetelmien luotettavuus sekä tutkimusraportin esittämistapa. Miten tutkimusaihe on valittu, on itsessään yksi luotettavuustekijä. Jokaisella tieteenalalla on omat arvolähtökohdansa, ihmiskäsityksensä sekä toiminnan tavoitteet. (Tuomi & Sarajärvi 2009.) Tutkimusai-

heeni nousi Välittävät Valittavat verkostot - tutkimushankkeen tarpeesta. Hankkeen yhteydessä haastateltiin Espoon keskuksen alueen asukkaita, kiinnostuksen kohteena erityisesti heidän osallisuutensa alueen kehittämisessä. Nähtiin tärkeäksi, että suuren maahanmuuttajaproosentin sekä heidän erityiskysymystensä vuoksi olisi aiheellista ottaa maahanmuuttajat omaksi tutkimuskohteekseen. Haastateltavani tulevat osittain VVV-hankkeen piiristä, osaltaan alueella toimivista järjestöistä ja toisten haastateltavien kutsumana.

Haastateltavat saivat kirjallisen selvityksen tutkimuksestani, sen yhteyksistä Välittävät Valittavat Verkostot - tutkimushankkeeseen, tarkoituksesta sekä toteuttamisesta. Haastateltavat ovat allekirjoittaneet tutkimusluvan ja saaneet tiedot tutkimuksesta sekä minun yhteystietoni, jos heillä herää vielä kysymyksiä tai eivät haluakaan olla mukana tutkimuksessa. Yksi haastateltava oli puutteellisen kielitaidon vuoksi erehtynyt luulemaan olevansa työhaastattelussa, vaikka hän oli saanut kaiken informaation. Haastattelun lopussa hänelle vasta selvisi, että tämä oli tutkimushaastattelu. Keskustelimme asiasta ja hän oli halukas osallistumaan tutkimukseen. Tämä episodi kuvaa hyvin niitä väärinymmärryksiä ja kummallisia tilanteita joita kielitaidottomat maahanmuuttajat joutuvat elämässään kohtaamaan. Haastateltaessa huonolla kielitaidolla olevia ihmisiä, on aina olemassa riski keskinäisen yhteisymmärryksen puutteesta. Huomasin haastateltaessa, että ihmiset eivät aina kehtaa myöntää etteivät ymmärrä, vaan koittavat vastata ”oikein”. Siksi kysyin asioita monelta eri kantilta, ennen kuin uskoin että asia on ymmärretty.

Tutkimuksen reliabelius tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta, että tulokset eivät ole sattumanvaraisia. Tämä voidaan todentaa esimerkiksi siten että toiset tutkijat ovat saavuttaneet vastaavia tuloksia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007.) Tutkimusta arvioitaessa reliabiliteettia heikentäviä tekijöitä voivat olla mm. kysymysten väärinymmärtäminen, vastaajan motivaatio, vastaustilanne ja vastausten virheellinen kirjaaminen (Taanila 2014). Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä maahanmuuttajia haastateltaessa ovat kielitaito sekä kulttuuriset tekijät. Tein haastateltaville selväksi, etten tulosten kirjottamisessa tuo esiin seikkoja, joista heidät voisi tunnistaa. Oli nähtävissä, että haastateltava saattoi esittää asioiden olevan hyvin, vaikka ne seikat, jotka hän kertoi, puhuivat muuta.

Olin varautunut haastatteluihin monilla täsmentävillä kysymyksillä ja muutaman kerran jouduin asettamaan kysymykseni useaan kertaan eri lailla, että sain oikean vastauksen. Esimerkkinä kysymäni suora kysymys, asuuko sinulla lapsia muualla kuin Suomessa sai hyvin erilaisia vastauksia riippuen miten asiaa kysytään. Kysyin siis sitkeästi asioita monilla eri tavoin ennen kuin uskoin saaneeni oikean vastauksen. Monessa tapauksessa ymmärsin epäillä vastausta toisten vastausten perusteella, ne olivat jotenkin ristiriidassa keskenään. Tämän haasteen asetti vastaajien heikko suomen kielen taito. Joissain haastatteluissa käytimme myös englantia varmistaksemme että ymmärsimme toisiamme.

Tutkimuksen arviointiin liittyvä toinen käsite on validius, joka tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä mitä ollaan tutkimassa. Tutkimuksen validiteettia voidaan mitata pohtimalla onnistuttiinko tutkimuksessa mittaamaan sitä, mitä alun perin tavoiteltiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007.) Tutkimuksessani olisi tullut varmasti hyvin erilaisia tuloksia, jos olisin haastattelujen sijaan teettänyt haastateltavilla kyselylomakkeet. Teemahaastattelu mahdollistaa keskustelun, kysymysten sekä vastausten täsmentämisen sekä kaiken vuorovaikutuksessa tapahtuvan havainnoinnin.

Tutkimukseni validiteetti on hyvä, sillä tutkimukseni vastaa asettamiini tutkimuskysymyksiin. Muut tutkimukset, joihin viitataan työssäni osoittavat työni reliabiliuden, tutkimustulokset ovat samansuuntaisia eri puolella Suomea tehtyjen tutkimusten kanssa. Opinnäytetyöni alussa avaan tutkimukseni kannalta olennaiset käsitteet. Lisäksi kuvailen tutkimusprosessini ja tutkimustulokseni. Lopuksi olen pohtinut saamaani tietoa tutkimuskysymyksiin vastaten. Koin teemahaastatteluni onnistuneen hyvin, ja sen selkeän rakenteen pohjalta oli helppo tehdä analyysi. Teorialähtöinen teemahaastattelu on itseään ohjaava ja helppo tapa päästä asettamiinsa tavoitteisiin.

Kokonaisuudessaan tutkimus antaa selkeän kuvan Espoon keskuksen maahanmuuttajien osallisuuden kokemuksesta. tämä tutkimus on rinnastettavissa muihin Suomessa tehtyihin tutkimuksiin maahanmuuttajien keskuudessa.

Lähteet

Kirjat ja artikkelit

Anttiroiko, A.-V. 2003. Kansalaisten osallistuminen, osallisuus ja vaikuttaminen tietoyhteiskunnassa. Teoksessa Bäcklund, P. (toim.) Tietoyhteiskunnan osallistuva kansalainen - tapaus Nettimaunula. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2003:5, 11-20.

Berry, J. W., Kim, U., Power, S., Young, M. & Bujaki, M. 1989. Acculturation attitudes in plural societies. *Applied Psychology: An International Review*, 185-206.

Berry, J. W., Poortinga, Y. H., Segall, M. H. & Dasen, P. R. 2002. *Cross-Cultural Psychology - Research and Applications*. New York: Cambridge University Press.

Biles, J. & Frideres, J. 2012. Introduction. Teoksessa J. Frideres & J. Biles (toim.), *International Perspectives: Integration and Inclusion*. Montreal: McGill-Queen's University Press, 1-13.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Gretschel, A. & Kiilakoski, T. (toim.) *Lasten ja nuorten kunta*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 77.

Haavisto, C. & Kivikuru, U. 2009. Sulkevat sanat, avoimet kuvat. Teoksessa Keskinen, S., Rantas, A. & Tuori, S. (toim.) *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino.

Haikkola, L. 2012. *Monipaikkainen nuoruus. Toinen sukupolvi, transnationaalisuus ja identiteetit*. Helsinki: Väitöskirja, sosiaalitieteiden laitos. Helsingin yliopisto.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. *Tutkimushaastattelu -teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. *Tutki ja kirjoita*. 13. osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Huttunen, L. 2002. *Kotona, maanpaossa, matkalla. Kodin merkitykset maahanmuuttajien omaelämänkerroissa*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Jasinskaja-Lahti, I. Liebkind, K. & Vesala, T. 2002. *Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia*. Helsinki: Gaudeamus.

Jasinskaja-Lahti, I. & Mähönen, T. 2009. *Identities, Intergroup Relations and Acculturation - The Cornerstones of Intercultural Encounters*. Helsinki: Gaudeamus.

Kyhä, H. 2011. *Koulutetut maahanmuuttajat työmarkkinoilla. Tutkimus korkeakoulututkinnon suorittaneiden maahanmuuttajien työllistymisestä ja työurien alusta Suomessa*. Väitöskirja. Kasvatustieteiden laitos. Turun yliopisto.

Liebkind, K. 1998. *Me ja muukalaiset - Ryhmäraajat ihmisten suhteissa*. Helsinki: Gaudeamus.

Liebkind, K. (toim.) 2000. *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Helsinki: Gaudeamus.

Mammon, R. 2010. Kolmen etnisen ryhmän kotoutumisprosessi Suomessa. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.

Martikainen, T., Saukkonen, P. & Säävälä, M. (toim.) 2013. Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus: dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Nissinen, E. 2012. Kohti täysivaltaisuutta, voimaantuminen maahanmuuttajien tarinoissa. Pro gradu - tutkielma. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Jyväskylän yliopisto.

Nisula, L. 2011. Vuorovaikutuskulttuuri ja sen jäsentymisen maahanmuuttajien työllistämismennuksessa. Väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Nivala, E. & Ryyänen, S. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013, vol. 14, 9-4.

Pöyhönen, S., Tarnanen, M., Vehviläinen, E., Virtanen, A. & Pihlaja, L. 2010. Osallisena Suomessa. Kehittämissuunnitelma maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylän yliopisto.

Rieppola, E. 2010. Vapaaehtoistoiminta vahvistamassa maahanmuuttajien osallisuutta. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö, sosiaalialan koulutusohjelma. Helsinki.

Robso, C. 2001. Käytännön arvioinnin perusteet. Helsinki: Tammi.

Hyvärinen, M. & Löyttyniemi, V. 2005. Teoksessa Ruusuvoori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 189-222.

Räsänen, J. 2006. Voimaantumisen mahdollistaminen ja ratkaisut: yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön valtaistaminen. Järvenpää: Julkiviestintä.

Salmela, M. 2012. Maahanmuuttajien kokemuksia sopeutumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan. Pro gradu tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Seikkula, J. 1994. Sosiaaliset verkostot - ammattiauttajan voimavara kriiseissä. Helsinki: Kirjayhtymä.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampereen yliopisto.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Varjonen, S. 2013. Ulkopuolinen vai osallistuja? Identiteetit, ryhmäsuhteet ja integraatio maahanmuuttajien elämäntarinoissa. Väitöskirja, sosiaalitieteiden laitos. Helsingin yliopisto.

Internet-lähteet

Espoo-tarina. 2013. Espoon kaupunki. Viitattu 15.1.2016.
<http://www.espool.fi/download/noname/%7B2B7C464F-CCBE-40BE-921E-2F1329863954%7D/35930>

Espoon väestörakenne 2013/2014. Espoon kaupunki. Tietoisku 5/2014. Viitattu 15.1.2016.
http://www.espool.fi/download/Espoon_vaestorakenne_2013_2014/67916a6a-e60a-459c-9994-2f49eefef4ce/49858

Erilaisuus on yhteiskunnan rikkaus. Iftin seura. Viitattu 15.3.2016.
www.iftinseura.fi

Hopsu, J. 2006. Kaikkien hyödyksi? Kehitys-lehti. 3/2006, 24-25. Viitattu 11.3.2016.

<http://global.finland.fi/public/?contentid=80727&contentlan=1&culture=fi-FI>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 15.3.2016. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>

Laki kotoutumisen edistämisestä 2010. Viitattu 13.1.2016. www.finlex.fi

Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 12.1.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/verkostokartta>

Oksanen, K. 2014. Maahanmuuttajien asuinpaikan valinnan ratkaisee kolme syytä. Helsingin Sanomat 27.10.14. Viitattu 14.1.2016. <http://www.hs.fi/kaupunki/a1414385775673>

Suomen somalialaisten liitto. Viitattu 10.12.15. www.somaliliitto.fi

Syrjintä Suomessa tietoraportti. 2014. Sisäministeriö. Viitattu 3.1.2016. <http://www.intermin.fi/julkaisu/072014?docID=55640>

Taani, A. 2014. Kyselytutkimuksen luotettavuus. Viitattu 3.1.2016. <https://tilastoapu.wordpress.com/2012/03/13/kyselytutkimuksen-luotettavuus/>

Valtioneuvoston periaatepäätös maahanmuuton tulevaisuus 2020 strategiasta. Viitattu 3.1.2016. www.intermin.fi

Vehviläinen, J. 2007. Nuorten osallisuushankkeen loppuraportti. Opetushallitus. Viitattu 15.3.2016. http://www.oph.fi/download/30231_nuorten_osallisuushanke_arvioinnin_loppuraportti.pdf

Vieraskielisten määrä ylitti ruotsinkielisten määrän. Tilastokeskus. 24.4.2014. Viitattu 3.1.2016. http://www.stat.fi/til/vamuu/2014/03/vamuu_2014_03_2014-04-24_tie_001_fi.html

Muut lähteet

Kivipelto, M. & Kotiranta, T. 2011. Valtaistumisen vaikuttavuuden arviointi. Miten voisimme edistää sitä sosiaalityössä? Janus- Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön ja tutkimuksen aikakauslehti. 2/2011, 122-142.

Vasantola, S. 2016. Maahanmuuttajalapsat uupuvat koulussa. Helsingin Sanomat 29.3.2016.

Liitteet

Liite 1 Kutsu haastateltavaksi

Hei,

Olen Sari Viljakainen, opiskelen Laureassa YAMK -sosionomin tutkintoa.

Teen lopputyöni osana Välittävät Valittavat Verkostot -toimintatutkimusta. Tutkin maahanmuuttajien osallisuutta Espoon keskuksen alueella asuvien maahanmuuttajien keskuudessa. Haastateltavilta kysyn mm. miten he viihtyvät alueella, millaisia ihmiskontakteja heillä on ja miten tyytyväisiä he ovat elämäänsä. Haastattelu kestää noin tunnin. Haen haastateltavia mukaan tutkimukseen.

Välittävät Valittavat Verkostot (VVV) on tutkimushanke, jonka toteuttajana on Laurea-ammattikorkeakoulu ja rahoittajana on Ympäristöministeriön Asuinalueiden kehittämisohjelma 2013-2015. Tutkimuksen tarkoituksena on tukea ohjelmassa mukana olevaa Espoon kaupungin kehittämishanketta Espoon keskuksen kehittämisprojekti - visioista tekoihin, joka kohdentuu Espoon keskuksen, erityisesti Suvelaan ja Kirkkojärveen asemanseutuineen.

VVV-hankkeen tavoitteina on (1) tutkia ja edistää Espoon keskuksen asukkaiden osallisuutta alueen kehittämisessä, (2) tutkia ja kehittää verkostomaista kehittämistyön mallia yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa ja (3) tutkia ja kehittää tehokkaita toimintamuotoja eri toimijoiden yhteistyölle.

Terveisin

Sari (050 448 5435)

Liite 2

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA**Tutkimus:** Välittävät Valittavat Verkostot**Tutkimuksesta vastaavat henkilöt:** Soile Juujärvi, Kaija Pessa ja Ossi Salin

Tutkimuksen toteuttaja: Laurea Otaniemi

Hankkeen kuvaus:

Välittävät Valittavat Verkostot (VVV) on tutkimushanke, jonka toteuttajana on Laurea-ammattikorkeakoulu ja rahoittajana on Ympäristöministeriön Asuinalueiden kehittämisohjelma 2013-2015. Tutkimuksen tarkoituksena on tukea ohjelmassa mukana olevaa Espoon kaupungin kehittämishanketta *Espoon keskuksen kehittämisprojekti - visioista tekoihin*, joka kohdentuu Espoon keskuksen, erityisesti Suvelaan ja Kirkkojärveen asemansetuineen.

VVV-hankkeen tavoitteina on (1) tutkia ja edistää Espoon keskuksen asukkaiden osallisuutta alueen kehittämisessä, (2) tutkia ja kehittää verkostomaista kehittämistyön mallia yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa ja (3) tutkia ja kehittää tehokkaita toimintamuotoja eri toimijoiden yhteistyölle.

Hankkeen tutkimuksellisenä lähestymistapana on toimintatutkimus, jossa tutkimustietoa kerätään ja analysoidaan yhteistyössä alueen asukkaiden ja toimijoiden kanssa. Tiedon keräämisessä käytetään havainnointia, haastatteluja ja kyselyjä sekä hyödynnetään asiakirjoja ja muuta kirjallista aineistoa. Alueen verkoston ja toimijoiden työskentelyä dokumentoidaan videotaltioinnin avulla erilaisissa tilaisuuksissa.

Tutkimusaineisto säilytetään ja analysoidaan tutkimuseettisten periaatteiden mukaisesti. Tutkimustulosten raportoinnissa pyritään takamaan tutkittavien tunnistamattomuus. Tutkimuksen tulokset julkaistaan kansallisissa ja kansainvälisissä julkaisuissa ja niitä esitellään hankkeen tilaisuuksissa sekä tieteellisissä konferensseissa ja seminaareissa.

Suostumus:

Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen tietoinen myös siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia, henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon ja minua koskeva aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Voin halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni.

Suostun siihen, että työskentelyäni taltioidaan (kuvataan ja äänitetään) ja hankkeessa tuottamani aineistoa käytetään tutkimuksen tarpeisiin. Kerättyä aineistoa voidaan käyttää myös opetus- ja julkaisutarkoitukseen. Kuvien julkaisemiseen pyydetään erillinen lupa.

Päiväys

 Tutkimukseen osallistujan allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 3 Teemahaastattelurunko

Haastattelurunko

Taustakysymykset

osoite, syntymävuosi, sukupuoli, kotimaa, Suomeen muuttovuosi, perhetilanne

Viihtyminen alueella

- Miten viihdyt tällä alueella?
- Mitä sinulle viihtyminen tarkoittaa?
- Mitkä ovat alueen hyvät puolet, miksi?
- Mitkä ovat alueen huonot puolet, miksi?
- (Mikä on riittävään huono tilanne, että joutuisit muuttamaan pois alueelta?)
- Minne muuttaisit ja miksi?
- Luuletko että tulet asumaan tällä alueella vielä viiden vuoden päästä? Jos et, miksi?

Sosiaaliset verkostot

Piirrä verkostokartta sinulle tärkeistä ihmisistä

- Miksi ne ovat sinulle tärkeitä?
- Lisää karttaan ne ihmiset ja ihmisryhmät joita tapaat säännöllisesti
- Jatkokysymyksenä keneen pidät yhteyttä
- Ketä tapaat, kuinka usein ja missä. Miten usein ja miten tärkeäksi koet nämä tapaamiset.
- Mihin ryhmiin kuulut

Sukulaiset, ystävät ja tuttavat

- Keitä kuuluu lähisukuusi? Missä he asuvat?
- Keitä kuuluu ystäviisi ja tuttavasi? Missä he asuvat?
- Miten pidätte yhteyttä?
- Miten vietätte aikaa yhdessä?
- Miten liikutte tapaamaan toisianne?
- Mitä kieltä puhut sukulaistesi ja ystäväsi kanssa?
- Miten tyytyväinen olet ystävyssuhteisiisi? Mitä haluaisit muuttaa?

Naapurit

- Miten hyvin tunnet naapurisi? Haluatko tuntea heidät paremmin?
- Missä asioissa tapaat naapureita?
- Mitä odostat naapureilta?
- Oletko tutustunut muihin maahanmuuttajaryhmiin? Miten ja missä?
- Oletko tutustunut kantasuomalaisiin? Miten ja missä?

Työkaverit/opiskelukaverit

- Miten hyvin tunnet työkaverisi? Haluatko tuntea heidät paremmin?
- Missä asioissa keskusteleet työkaverien kanssa?
- Mitä odotat työkavereilta

Viiteryhmät

- Mitä asioita haluat saavuttaa/saada elämässäsi? Mitä toivot elämältä?
- Mistä asioista saat voimaa elämässäsi?
- Ketkä muut lähipiirissäsi haluavat samoja asioita?
- Millaisiin alueella toimiviin ryhmiin kuulut?
- Miten osallistut ryhmän toimintaan?
- Miksi tämä ryhmä on sinulle tärkeä?

Kohtaamispaikka

- Missä asukkaat voivat tavata toisiaan alueella? Mitä siellä tapahtuu?
- Onko alueella sopivia tiloja yhteiseksi kohtaamispaikaksi?
- Millaisia yhteisiä kohtaamispaikkoja tarvitaan?
- Miten toiminta pitäisi yhteisessä tilassa järjestää?
- Mitä olet valmis tekemään yhteisten tilojen hyväksi?

Jos on alueella vaikuttaja

- Mihin asioihin haluaisit vaikuttaa/muuttaa asuinalueellasi?
- Miten olet pyrkinyt vaikuttamaan asioihin?
- Millaisena pidät vaikutusmahdollisuuksiasi?
- Kuinka tärkeää se on sinulle?
- Miksi?
- Mihin yhteiseen toimintaa olet osallistunut alueen parantamiseksi?
- Miten olet osallistunut yhteiseen toimintaan?
- Miten voitte vaikuttaa asioihin yhdessä?
- Miten pyrkimyksiinne on suhtauduttu?
- Oletko mielestäsi onnistunut vaikuttamisessa?
- Mitä asioita pidät tärkeänä vaikuttamisessa?
- Keneen voit ottaa yhteyttä jos haluat vaikuttaa asuinalueellasi?
- Mainitse vaikutusvaltaisia henkilöitä alueellasi?